

ГУЦУЛЬЩИНА

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛ ВСЕГУЦУЛЬСЬКОЇ ЄДНОСТІ

Видає Українське Світове Об'єднання Гуцулів

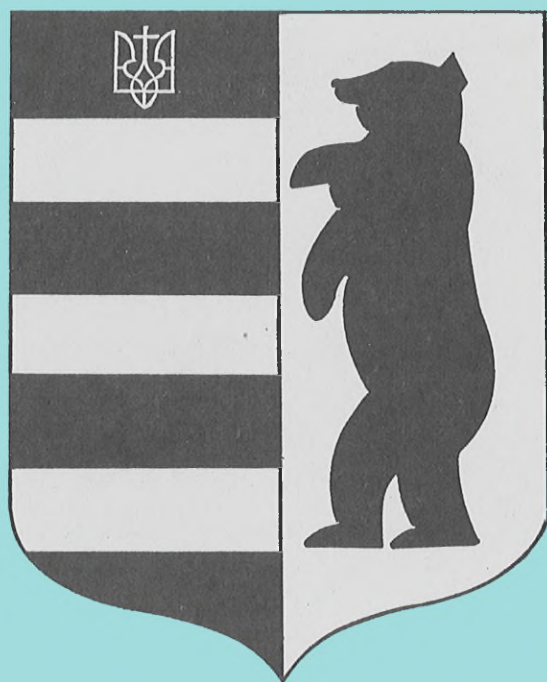
Рік V.

ТОРОНТО, КВІТЕНЬ 1989.

Ч. 15.

1939

1989

“HUTSULSHCHYNA” — ILLUSTRATED REGIONAL MAGAZINE

Vol. V. — TORONTO, APRIL 1989 — №: 15.

Published by Ukrainian World Consolidation of Hutsuls

„ГУЦУЛЬЩИНА“

Ілюстрований журнал всегуцульської єдності
Видає Українське Світове Об'єднання Гуцулів

Редакційна колегія:

Лідія Бурачинська, д-р Михайло Лоза, д-р Іван Сеньків,
Галя Трутняк і Ігор Чмола — головний редактор.

“HUTSULSHCHYNA” — Illustrated Magazine

Редакція:

c/o Ihor Czmola
60 Chateau Ct., — Depew, N.Y., U.S.A., 14043

Адміністрація:

c/o Mykola Bilchak,
43 Parkway Ave. — Toronto, Ontario, Canada, M6R 1T6

ЗМІСТ:

В. Пилипюк: Напередодні VII-го Всегуцульського З'їзду Українського Світового Об'єднання Гуцулів	1
Українське Світове Об'єднання Гуцулів: Сьомий Всегуцульський З'їзд — Програма ..	2
Проф. Володимир Шухевич: Гуцульський Великдень	4
Василь Барчук: В 50-ту річницю проголошення незалежності Карпатської України ..	7
Іван Жегуц: Гуцульське село в Карпатській Україні 1930-их років	11
Інж. Роман Яримович: Юра Михасевич	14
Степан Ткачук: Іване, мій Іванчику	18
Верховинець на чужині: Три гуцульські долі (Закінчення)	21
Українські мистці і Гуцульщина	
Петро Андрусів: Великодня карточка	22
Гуцульське весілля, олія, 1969	23
Петро Андрусів	23
Василь Потяк: Лист з Британії (Так близько, а так далеко — продовження)	26
Михайло Лоза: Д-р Б. Трофим-Гарновецький: «Із життя української громади» Торонто, 1988	31
3 життя Гуцульських Товариств:	
Учасник З'їзду — М.Г.: Відбувся Одинадцятий З'їзд у Великій Британії	32
Присутній: Гуцульський Михайлівський вечір у Гамільтоні	33
3 родинної хроніки:	
Присутня: День народження Степана Бойчука	34
«Гомін України» ч. 50, 1988: Це був родинний вечір	34
Весільні дзвони:	
Весільний гість: Вінчання Люби і Михайла Дзюбасів	35
Посмертні згадки:	
Бл.п. Тарас Боднарчук	36
Бл.п. Микола Атаманюк	36
Бл.п. Павло Ксьондзик	37
Бл.п. Ярослав Колянковський	37
Бл.п. Параскевія Олексюк	37, 38
Бл.п. Василь Регула	38
Павлина Регула: Подяка	39
На коляду «Гуцульщині» на 1989 році пожертвували	39
Пожертви на пресовий фонд «Гуцульщини»	40
Спростування	40

Обкладинка — Герб Карпатської України — за книжкою:
Антін Куцинський «Закарпаття в боротьбі».

ГУЦУЛЬЩИНА

ІЛЮСТРОВАНІЙ ЖУРНАЛІ ВСЕГУЦУЛЬСЬКОЇ ЄДНОСТІ

Видає Українське Світове Об'єднання Гуцулів

Рік V.

ТОРОНТО, КВІТЕНЬ 1989.

Ч. 15.

НАПЕРЕДОДНІ VII-го ВСЕГУЦУЛЬСЬКОГО З'ЇЗДУ УКРАЇНСЬКОГО СВІТОВОГО ОБ'ЄДНАННЯ ГУЦУЛІВ

Згідно з прийнятою постановою відбувати Всегуцульські З'їзди що два роки, Сьомий Всегуцульський З'їзд відбудеться в днях 27 і 28 травня 1989 року під кличем: «Збережимо українську мову».

Тому що V-ий (Надзвичайний) і VI-ий (Звичайний) Всегуцульські З'їзди відбулися в місцевості Вайнленд, провінція Онтаріо, Канада, Управа УСОГ на нарадах 24 липня 1988 року взявши до уваги бажання учасників останнього Всегуцульського З'їзду, рішила відбутися цього річного З'їзду на оселі Українського Братського Союзу «Верховина» в Глен Спей,стейт Нью Йорк, ЗСА.

Оселя У.Б.С. «Верховина» положена в горах, перетиканих струнками смереками, кріслатими соснами, білими березами та безліччю густих кущів, як також крученими доріжками, пригадує своєю природною красою рідні нам сторони, нашу рідну Верховину, частину великої української землі.

Напередодні Сьомого Всегуцульського З'їзду приходить відмітити діяльність Головної Управи УСОГ за останні два роки й подати до відома нашому членству, нашим прихильникам, як також широкому загальному української діаспори головніші вияви цієї діяльності.

В дотеперішній каденції Управа УСОГ відбула сім нарад. У всіх нарадах Екзекутиви УСОГ брали участь майже всі голови Гуцульських Товариств, або їх заступники, крім Василя Потяка, голови

Тов. Гуцульщина — Велика Британія, Михайла Луцева, голови Тов. Черемош — Філадельфія, ЗСА. Відсутнім головам з огляду на далеку й кошову дорогу, секретар Іван Андрусак вислав копії протоколів нарад. В нарадах також брали часту участь д-р Михайло Лоза, Ігор Чмола, Михайло Мохнач і Микола Більчак.

На нарадах основно обговорювано поточні організаційні та фінансові справи і різне, що відносилось до діяльності УСОГ.

Обговорювано видавничу діяльність нашого друкованого органу «Гуцульщина». На нарадах, що мали місце 19 вересня 1987 року в Боффало, доручено редакції журналу видати в 1988 році на прославу Тисячоліття Хрещення Руси-України чотири числа. Згідно з рішенням, також і в цьому році вийдуть чотири числа журналу. При цьому треба згадати, що найбільшим додатнім чинником у безперервній появі нашого журналу є ряд людей, які працюють безплатно, а це: головний редактор — Ігор Чмола, мовний редактор — д-р Михайло Лоза, коректор — Володимир Пилип'юк, адміністратор — Микола Більчак і членка редакційної Колегії — Галина Трутяк. Одночасно треба згадати авторів статей і дописів, завдяки яким журнал став цікавим і сприйнятливим для читачів. Всім цим співробітникам щире спасибі. Теж завдяки передплатникам і щирим жерт-

УКРАЇНСЬКЕ СВІТОВЕ ОБ'ЄДНАННЯ ГУЦУЛІВ

повідомляє, що

СЬОМИЙ ВСЕГУЦУЛЬСЬКИЙ З'ЇЗД

відбудеться 27 і 28 травня 1989 року

на «**ВЕРХОВИНІ**»,

оселі Українського Братського Союзу у Глен Спей, Н.Й.

VERKHOVYNA — UFA RESORT CENTRE

Glen Spey, N.Y. 12737, tel. 914-856-1323

ПРОГРАМА**СУБОТА, 27 ТРАВНЯ 1989**

Год. 10:00 ранку — Реєстрація.

Год. 12:30 попол. — Обідня перерва.

Год. 2:15 попол. — Відкриття З'їзду — Василина Петришин і молитва.

Год. 2:30 попол. — Доповідь — проф. Мирослав Лабунька.

Год. 3:15 попол. — Початок ділових нарад З'їзду:

а) Вибір Ділової Президії З'їзду.

б) Покликання Почесної Президії.

в) Вибір Комісій: Номінаційної, Верифікаційної і Резолюційної.

г) Відчитання порядку нарад і його прийняття.

г) Звіти членів уступаючої Управи.

Дискусія над звітами.

Звіт Контрольної Комісії й уділення абсолюторії уступаючій Управі.

Год. 5:30 попол. — Закінчення суботніх нарад.

Год. 6:30 — Спільна Вечеря-Бенкет.

Год. 8:30 веч. — Мистецька частина вечора: Виступ п-і Іванни Кононів і п. Степана Магмета.

Год. 9:30 веч. — Забава — набутки. Оркестра Вол. Гірняка та гуцульські троїсті музики.

НЕДІЛЯ, 28 ТРАВНЯ 1989

Год. 8:00 ранку — Снідання.

Год. 9:00 ранку — Служба Божа і Панахида за спокій душ членів, що відійшли в позасвіті.

Год. 11:00 ранку — Продовження ділових нарад, звіти Комісій: Верифікаційної і резолюційної.

Звіт номінаційної Комісії.

Вибір нової Управи УСОГ.

Год. 1:00 попол. — Закриття З'їзду.

Год. 2:00 попол. — Спільний обід. Набутки. Прощання. Роз'їзд.

До милої зустрічі на Всегуцульському З'їзді!

водавцям на пресовий фонд, передплата й ціна журналу остаються ті самі.

Також одною з основних точок нарад була справа видання монографії «Наша Гуцульщина». В нарадах 16 листопада 1988 року взяв участь автор монографії д-р Іван Сеньків. Головною метою нарад було конструктивне полагодження справ друку цієї праці. З цієї нагоди сам автор склав \$1000.00 на видавничий фонд, за що належить йому сердечна подяка. Під теперішню пору отримано з друкарні кошторис і віддано до друкування першу частину. При цьому треба згадати, що пожертви на видавничий фонд впливають повільно, тому Управа УСОГ ще раз звертається з закликом до гуцульської громади у вільному світі підтримати своїми щедрими дарами видання монографії. Всі жертводавці, які зложили сто дол. або більше, будуть поміщені в книжці як Добродії.

Традицією Українського Світового Об'єднання Гуцулів є відбувати «Гуцульський Храм» у свято патрона Гуцульщини св. Юрія-Переможця. Минулий Храм св. Юрія відбувся 28 і 29 травня 1988 року на оселі «Верховина». Учасники храму не тільки відзначили свято св. Юрія, але також відмітили знаменну подію в житті українського народу «Тисячоліття Хрещення Руси-України». З голосів учасників можна винести враження, що храм св. Юрія справив його учасникам моральне задоволення, як також приніс поважний вклад у скарбницю УСОГ.

В днях від 22 до 27 листопада 1988 року Торонто було центром української

діаспори. Тут відбувся з черги «П'ятий Конгрес Вільних Українців» (СКВУ). Від Українського Світового Об'єднання Гуцулів взяли участь в Конгресових сесіях троє делегатів: Василина Петришин, Іван Андрусак і Михайло Мохнач.

УСОГ, увійшовши в систему Світового Конгресу Вільних Українців, визнає його за єдину надбудову українського організованого громадського життя в розсіянні, за Централю, на яку велику надію покладає наш Рідний Край — Україна.

Одночасно, тут приходиться згадати і про деякі наші недотягнення. Не відбуло ні одного фестину (товариської зустрічі) та тільки одну Михайлівську товариську забаву. Сталося це не з байдужности Управи УСОГ, а з незалежних від неї причин. Довга недуга голови спричинила певний застій на деяких відтинках праці Управи.

В одній з точок Резолюцій — ухвалених на VI-ому Всегуцульському З'їзді — говорилося про поширення організаційної мережі. Дещо в цьому напрямі зроблено і встановлено зв'язки з місцевостями, де живуть наші гуцули.

На засіданні Управи УСОГ дня 1 лютого 1989 року обговорено ряд приготувань до З'їзду. Рішено вислати запрошення на З'їзд всім Товариствам, а Товариства будуть висилати своїм членам і прихильникам.

На учасників З'їзду спадає відповідальний обов'язок обрати нову Головну Управу на наступні два роки, яка непохитно й однодушно працювала б для поширення організованого життя серед гуцульської громади й зміцнила б автори-

ВЕСЕЛИХ СВЯТ ВОСКРЕСЕННЯ ХРИСТОВОГО

Нескороному Українському Народові на рідних землях, Світовому Конгресові Вільних Українців, Проводам Українських Церков, Громадським Організаціям, усім складовим Товариствам УСОГ, передплатникам та читачам журналу «Гуцульщина» і цілій українській спільноті у вільному світі

бажають Головна Управа

**УКРАЇНСЬКОГО СВІТОВОГО ОБ'ЄДНАННЯ ГУЦУЛІВ
та Редакція і Адміністрація журналу «Гуцульщина»**

тет УСОГ як єдиної всегуцільської надбудови у світі.

Головна Управа, поробивши заходи про відбуття грядучого З'їзду, звертається до всіх членів Товариств, прихильників і до гуцільської громади з закликом численно прибути на Сьомий Всегуціль-

ський З'їзд. Бо тільки спільними силами зможемо виконати наші завдання й обов'язки супроти нашої вужчої батьківщини Гуцільщини, та бути дійсними доньками і синами нашої Верховини.

Володимир Пилипюк

Проф. Володимир Шухевич

ГУЦУЛЬСЬКИЙ ВЕЛИКДЕНЬ

(Уривок з четвертої частини монографії „Гуцільщина“)

У Великодню суботу вечером, заки звариться „скором“, газдиня приготується до „посвйищія“; вона бере „паскевник-дорінник“ — це для цієї цілі споряджена дерев'яна посудина, яку зберігають з року на рік, кладе на її спід „дору“ — покряяні куски паски, хліба, худобячої паски, сира, ковбаси і по куснику всього, що вона приготувала на свята. Поверх цього кладе вона букату сира, ракву з маслом, солонину, облуплені яйця, поміж ними одно сире, яке посвячене помагає проти „згаги“, — писанки, пляшку з водою, в якій варились яйця, (оця вода має помагати „на очи“); відтак викопує в городі хрін з „косицев“ — листям, часник і вкладає їх збоку у пасківник; вверх цього всього кладе топку соли. У цей спосіб уложений пасківник впишає в одно вухо бесаг, а у друге кладе цю паску, що першою пішла в піч, перепічки, свічки, кусні солонини і т.п. — Приготовані бесаги газда завішує у хоромах на кілку. Газдиня відставляє борщ, бануш і інший скором — страви.

Впоравшись з приготуванням до „посвйищія“, газдиня умивається, причісує волосся, а за нею роблять це всі інші члени родини. Відтак вносять із „кліти“ чисте „лудине“. Приготовивши все, лягають спати. Перед тим газда ставить на землю, біля постелі, сокиру,

Коло півночі встає газда. За ним газдиня і інші члени родини. Всі вони стають, один по другому, босими ногами на сокиру „аби були ноги такі дужі, як залізо!“ Згодом всі вмиваються у воді, в яку газдиня вкинула гріш і писанку, „аби були багаті у гроші і красні, як писанка“. Помившись, вбираються у святочну нощу. Газдиня ховає кури в темне місце, „аби не віділи ніякого світла, бо як би кури того дня перед паскою побачили знадвору світло, то виловив би їх літом половик!“

Оставивши дітвору в хаті, кладуть газди бесаги з паскою на плечі, або на коні та спішать до церкви.

Це одна з найкращих картин, коли всіми дорогами та гірськими пляями наближаються до церкви гуцули в святочній нощі, одні пішо, другі на конях. Їх мальовничий, переважно червоний одяг, красується на зеленім тлі смерекових лісів та мурав, що починають в той час зеленіти.

Коло церкви присилюють свої коні до придорожніх плотів; знявши з коней бесаги, перебираються у святочне вбрання, а опісля несуть пасківники та паски на майдан біля церкви, де розкладають їх на мураві до посвячення. Накупивши у паламаря „витиц“ — тоненьких воскових свічок, наліплюють їх довкруги пасківника, потім одні лишаються коло пасок,

другі йдуть до церкви, а інші розносять між бідними перепічки, сир, яйця, писанки, солонину і по одній „витиці“. Є й такі, що приготують для бідних цілі менші пасківники та роздають їх то за „простибіг“, то з приговоркою: „Прийміт за душечку Марійчину, Аннину...“ Звичай цей вкорінений на Гуцульщині так глибоко, що нема й одної найбіднішої хатини, де не було б доволі свяченого.

Посвячення кінчить священник побажаннями для своїх парафіян. Він висловлює радість з того, що діждалися паски, бажає всім у здоров'ю діждатися другої і кінчає: „Кушайте здорові, сего, що Бог дав, на щастє, на здоров'є, у довгий вік!“

Пообділювавши одні других та повиншувачи собі взаємно, всі спішають додому, щоб якнайскоріше дістатися туди. Коли, ті що осталися вдома, бачать іздалеку газдів, заганяють усю рогату худобу до стайні. Газди, вернувшись домів, несуть паску до маржини, кладуть її три рази коровам на хребет, промовляючи:

„Йикий дар красний, такі аби Бог давав телиці красні!“ Деякі обходять із свяченим три рази ціле обійстя, потім ідуть до хати, де на порозі кличуть три рази „Христос Воскрес!“ Ті, що в хаті, відповідають: „Во истину воскрес!“

Газдиня кладе на стіл паску, стільник та пасківник. Під час цього не вільно в хаті нічого говорити, „аби худоба була така тиха, як тихо було в хаті!“ Газда зазвичай свічку, притулює її до дорінника і накришивши худобячої паски й соли йде з тим до маржини, подає їй „попахати дорінник“, кладе його кожній маржині на хребет, потім кладе серед стайні на землю, перемішує сіль із паскою і сипле в ясла промовляючи: „Абис була весела, як цєся божа днина, абис не переходила кожного року, як не переходит цєся днина кожного року; абис була така цвітна, йик цєс день цвітний; аби тобі було так скрізь отворено, йик нині церков на ввес нарід була отворена“.

Зі стайні йде газда до пасіки, де ковта-

Горішня церква в Старих Кутах — Великдень 1978.

Фото: Танасій Опарик

ючи дорінником у „головицу вулия“ промовляє: „Чи ти матко спиш, чи чуєш? Чи зробила матінник? Чи ти вже ночеєш у матіннику? Уставай, бо Сус Христос воскрес! Кілько я разів ковтну, тільки роїв аби ти, матко, пустила. — Йик я тебе не забув, свяченої дори тобі даю, посвйити і ти свою родію і сама себе, бо тебе вже би чьис віпускати, аби ти ішла по сьвітї старати, по всему сьвітї і по всему цьвітї, абис була цьвітна, йик цьвіт, кьижка з воцинов, йик я здоров, абис несла меду на собі так, йик я несу дору, абис віск робила Богови на віддьку, Сусови Христови на посьвіт, людем на розлучіне душі з тілом, а мід собі на уживане, людем на спомагане; йик я з своєв газдинев робю та працюю, аби ти так межи Богородицями 12 роїв пускала а від мене пороженого абис не втікала. Абис сі так тримала пасіки, йик сі тримає цеся дора мене!“

Коли газда вернеться у хату, ціла родина засідає довкруги стола, газдиня „зажегає“ свічку і притулює її до першої

паски. Помолившись, всі разом говорять: „Абисмо дочекали й на рік свйитого воскресення, абисмо діждали свйиту дору споживати і від нарік до поза нарік, і рік від року, доки Бог призначит віку і аби маржина миром була! Христос воскрес! Потім зачинають їсти, в одних селах від того, що „закусют свйиченого хрін“, а в інших від накраяної паски, беручи дору з миски, до якої газдиня наклала все свячене по куску.

У деяких селах починають від минуло-річної посвяченої просфори або паски, яку переховували цілий рік для тієї цілі. — Опісля їдять і п'ють, хто що має. Декуди приготовляють у суботу вечером бануш і тепер їдять його теплим, бо він стояв у печі.

По присілках, особливо в подальших від церкви, сходяться разом сусіди і „бачують“ допізна, інші сходяться на верхах, грають у скрипку, танцюють і їдять те,

Свячення пасок у Стопчатові — Великдень, 1982.

Із фото-збірки М. Боечка

що з собою принесли. Ті, що мешкають ближче церкви, йдуть туди на „набуток“ — їдять те, що мають і частують одні других.

Біля церкви старші парубки дзвонять раз-у-раз, щоби видзвонити за своїх по-

мерших, декуди забавляються. Ті забави не подібні до гаївок, що ними забавляється молодь на долах. У горах в тих забавах беруть участь тільки парубки. Дівчата стають громадками та розказують собі „усьике“.

Василь Барчук

В 50-ту РІЧНИЦЮ ПРОГОЛОШЕННЯ НЕЗАЛЕЖНОСТІ КАРПАТСЬКОЇ УКРАЇНИ

*Країно див, далека мріє,
Зелена казка серед гір,
Де вітром дух наш вільний віє,
На гори загнаний як звір.*

О. Олесь

До українських національно-історичних дат, 22 січня 1918 року і 1 листопада 1918 року, коли-то задокументовано державне самовизначення Наддніпрянської і Наддністрянської (Західної) України, приєдналась дата 15 березня 1939 року, коли-то третя вітка українського народу — КАРПАТСЬКА УКРАЇНА — проголосила свою державну самостійність.

На наших очах, на очах тільки одного покоління, Карпатська Україна перейшла бурхливий історичний шлях розвитку національного руху і повного національного освідомлення, які увінчалися проголошенням суверенності своєї держави.

Майже неймовірно й подумати, що це могло статися після цілих століть мадярського гніту і послідовних намагань змідризувати населення нашого Закарпаття.

*І неситий не виоре на дні моря поля,
не скує душі живої і слова живого...*

писав Тарас Шевченко.

Закарпаття, ця предавня українська земля, висунута найдалі на південний захід України, широким пасмом простягається по південному узбіччі Карпат та по долині ріки Тиси даліше на захід аж під гори Татри і межує з Галичиною, Словаччиною, Мадярищиною і Румунією.

Це переважно гориста країна. Гори, що висотою сягають 2,000 метрів, є покриті пере-

важно непрохідними лісами, дуже багаті у всякого роду звірину, як також мають численні інші багатства гірської природи. В давнину, Закарпаття називалось „Срібна Земля“, завдяки своїм копальням срібла.

Всього населення — за даними з-перед Другої світової війни — було 725 тисяч, з того 63% українців, 15% мадярів, 13% жидів, 5% чехів і словаків, та по 2% німців і румунів.

Територія Закарпаття займає около 16 тисяч квадратних кілометрів, з чого під Румунією (Мармарощина) близько 1,000 кв. км., під Чехословаччиною (Пряшівщина) 3,000 кв. км., а 12,000 кв. км., припало на ту частину Закарпаття, що 1939 року проголосила свою державну самостійність.

Сільське господарство опирається головню на скотарстві, 25% незалісненої поверхні припадає на полонини і луки, а лише 19% території на ріллю.

Давня історія нашого Закарпаття є надзвичайно цікава. Ще за князя Олега Вішого, Закарпаття належало до Київської держави. Є певні відомості, що тодішні закарпатці брали участь в поході князя Ігоря на Царгород. Мадяри, що за часів Олега пересувались через Закарпаття і спинились над Дунаєм, спочатку були під великим, як культурним так і релігійним впливом наших володарів Княжої доби.

В часі нападу татарів в 1242 році Закарпаття боронив воевода Діонісій. Трохи пізніше,

нащадок Галицького короля Данила, Лев, в 1280 році прилучив Закарпаття до Галицької держави. Після його смерті Закарпаття ще довго боронило свою незалежність від мадярів, що вже в ті часи почали загарбувати наші землі, користаючи з ослаблення, а потім з упадку Княжої державности в наслідок татарського лихоліття.

Дивуємося і подивляємо наше Закарпаття, відділене кордоном гір від решти українських земель. Майже тисяча років перебувало воно під чужим і ворожим пануванням, і несподівано пробудилося до національного життя.

Як кожний суспільний процес, так і національна свідомість закарпатців, придушена безоглядним шовінізмом мадярів, іскоркою жевріла, розвивалась і дозрівала в думках і серцях „русинів“ протягом довгих століть; спочатку повільним темпом і непомітно для ворожого ока, щоб пізніше, в пригожий момент спалахнути ясним вогнем і у всій своїй величі заманіфестувати перед цілим світом своє рішення жити вільним і незалежним життям.

Перші позначки пробудження закарпатських „русинів“ з „віковичного сну“ показалися в часі „Весни Народів“ 1848 року. В той час, Адольф Добрянський, провідний діяч „Карпатської Руси“ в порозумінні з іншими політичними діячами плянував створити „Руський Коронний Край“ зложений з Закарпаття, Галичини і Буковини, який мав залишитися надалі як складова частина Австрійської монархії. Хоча Добрянський пізніше зійшов на манівці, пішов в москофіли, то всеж таки його плян ясно говорив про стремління закарпатського населення, що належало тоді до Австрії.

Як бачимо, „русини“ Закарпаття вже тоді заявляли, що вони є таким самим народом, що „русини“ Галичини і Буковини. Очевидно, що в той час і в тих політичних умовах, вони не могли сягнути своїм національним зором далше поза обрій... на Наддніпрянську Україну. Це сталося трохи пізніше... після Першої світової війни.

Вже перед закінченням Першої світової війни можна було передбачувати, що Австро-Угорська монархія котилася до свого неминучого кінця. Народи, що входили в її склад, зачали відходити від неї і творити свої держави. Закарпатські українці відразу заявили за самовизначенням, хоча спочатку не всі вони йшли в однім напрямку. Наприклад закарпатські українці в Америці бажали прилучення Закарпаття до новоствореної Чехословаччини, бо вони договорилися з провідником

чехів, Масариком, який приобіцяв закарпатцям самостійну країну зі своїм соймом і урядом. Один з промоторів цього договору, Григорій Жатковець, поїхав до Чехословаччини і в 1921 році став губернатором „Підкарпатської Руси“. Скоро після того він зрезигнував і повернув до Америки, бо переконався, що чехи обманули українців. Хоча він був губернатором, вирішальний голос мав його заступник-чех, який вів роботу тільки на користь чехів, а не українців.

Тимчасом на Закарпатті йшла поживавлена акція і в дещо іншому напрямку. По всіх містах і селах постали „Народні Ради“, які в першу міру висловили бажання відірватися від Мадярщини, яка добре далася їм взнаки. Однак найкраще пописали енергійні і палкі закарпатські гуцули. Вони не шукали щастя і волі в „чужій хаті“, але 8 листопада 1918 року проголосили в Ясіні вільну „Гуцульську Республіку“. (Ясіня — це одне з більших сіл закарпатської Гуцульщини, положене серед верхів Чорної Гори). На президенту Республіки вибрали Степана Ключурака, а братів Клемпушів на міністрів внутрішніх справ і збройних сил цієї держави. На пропозицію Степана Ключурака рішили вибрати Українську Народну Раду, яка мала бути парламентом держави. На своєму першому засіданні Українська Народна Рада вирішила приєднатися до України (!). „Гуцульська Республіка“ проіснувала до дня 11 червня 1919 року. Тоді до Ясіня вмащерували румуни і виарештували членів Ради на чолі зі Степаном Ключураком. (Цей самий Степан Ключурак був міністром в уряді Карпатської України в березні 1939 року).

Не зважаючи на румунську окупацію, „Гуцульська Республіка“ довго не зрікалася своїх державницьких мрій. Майже шість місяців втрималися в горах її оборонці і своїми войовничими виступами тривожили румунських зайдів. Пізніше частина тих гуцулів Закарпаття перейшла до Української Галицької Армії і там мала свою окрему сотню, яка брала участь у Визвольних Змаганнях України.

Коли втихли всі розрухи після Першої світової війни і кордони остаточно усталились, Закарпаття стало прилучене до Чехословаччини. Григорій Жатковець, про якого попередньо була згадка, і інші тодішні провідники Закарпаття прийшли до висновку, що демократична Чехословаччина ніколи не дасть національних прав закарпатцям, не зважаючи на попередні договори і запоруки.

З історії нам відомо, що Українська Закарпатська Народна Рада в 1918 році вислала сво-

їх представників до Львова, які брали участь у творенні української держави на західно-українських землях; також нам відомо, що делегати Закарпаття брали участь у проголошенні всіх українських земель в одну Самостійну Соборну Українську Народну Республіку, 22 січня 1919 року на Софійській площі в Києві. Проголошення соборності всіх українських земель — це світла сторінка нашої історії. Це повністю розуміли свідомі політичні діячі і вони рішили поширити ідею соборності серед населення Закарпаття.

В квітні 1920 року заснували вони „Просвіту“, яка відіграла величезну, а при тім і почесну, роль на Закарпатті (як також і в Галичині) в національному відродженні і в усвідомленні того краю. Вона зорганізувала і здійснювала, до того часу, майже сплячі сили нашого народу. Через свої читальні, розкинені по всіх містах і селах, „Просвіта“ перетворила загальне населення в людську силу.

За „Просвітою“ прийшов український театр, український Пласт і українська преса. В такому середовищі виростало нове покоління Закарпаття; виростали нові кадри української молоді, яка стала в авангарді активного українського національного життя. В той спосіб, дотеперішня боротьба за культурний розвиток і самозбереження, переходить в боротьбу за повні національно-політичні права.

Коли ще недавно, в добі „Весни Народів“ нарід Закарпаття шукав розв'язки українського питання в „Коронному краю“ як складова частина Австрійської монархії, тепер той самий нарід, завдяки новим культурним впливам, вже змінив напрям свого думання і політичної орієнтації і бажає єднатися з Україною. Національно-культурне відродження автохтонних „русинів“ привело їх до освідомлення, що вони є частиною великого українського народу.

Тимчасом в Європі заносилося на війну. Німеччина, за дуже короткий час, виросла в мілітарну силу і зачала домагатися прилучення до неї всіх земель, що їх замешкують німці, в тому теж частини Чехословаччини — Судетів. Коли літом 1938 року стало очевидним, що розвал Чехословацької Республіки є неминучий, всі національні меншості, що входили в склад республіки, зачали домагатися своїх прав, в тому числі і закарпатські українці. Вони домагалися і одержали давно обіцяну їм автономію.

Для автономного Закарпаття зі столицею в Ужгороді почалося нове життя. Перший автономний уряд „Підкарпатської Руси“ за по-

становою центральної чеської влади з 8 жовтня 1938 року очолив Андрій Бродій. Його чехи скоро усунули, бо він занадто сприяв мадярам, а навіть плянував передати Закарпаття під владу Мадярщині.

По усуненні Бродія, 26 жовтня автономний уряд Закарпаття очолив добре знаний і свідомий український патріот — о. монсіньор Августин Волошин, як прем'єр. До його уряду увійшли такі відомі патріоти як: Юліян Ревай, Августин Штефан, д-р Михайло Брацайко, Степан Ключурак і інші.

Хоча Бродій відійшов, мадярські закланні претенсії до Закарпаття продовжувалися і щораз більше поширювалися. Щоби зробити заколот і тим самим скомпромітувати автономний уряд Закарпаття, вони зачали робити збройні напади на населення з півдня, в чому помагали їм польські диверсанти з півночі і сходу. В обличчі такої ситуації, уряд Закарпаття створив свої відділи Національної Самооброни, які згодом перетворились в славну Карпатську Січ.

Тимчасом відносини між Чехословаччиною і Мадярщиною дуже напружились. Обидві держави звернулися до Німеччини і Італії, щоби їх розсудили. Представники цих великодержав приїхали до Відня і там, 2 листопада, визначили нові кордони, опираючись на сфальшованих мадярських документах, в яких позаписувано цілі українські села, як мадярські. Силою того віденського арбітражу, Мадярщина одержала Ужгород і Мукачів з околицями.

Це був перший і дуже тяжкий удар для стремління молодого автономного Карпатської України. Це була величезна втрата, бо була це втрата не тільки столиці держави, але також втрата урожайних земель і важких комунікаційних шляхів. Прийшлося переносити цілий урядовий апарат з Ужгороду до нової столиці — Хусту.

Втрата частини земель Карпатської України не припинила ходу історичних подій. Мимо небезпеки, а можливо краще сказати — в обличчі небезпеки, зростає тут загальне піднесення патріотичного настрою серед населення, шириться консолідація карпато-українського почуття і свідомості. Населення радо повинується наказам свого молодого уряду. Нова військова формація з кожним днем росте в силу. Дня 22 січня, якраз в річницю проголошення Незалежності і Соборності Української Держави в Києві в 1918 і 1919 роках, відбувається в Хусті величавий Здвиг Карпатської Січі. Під час того Здвигу Кар-

патські Січовики проголосили готовість боронити свою свободу і даліше боротися за Самостійність і Соборність України.

Проголошені вибори до першого Союму (Парляменту) Карпатської України відбулися 12 лютого 1939 року. Не зважаючи на всебічні перешкоди, застрашування, а навіть погрози зі сторони чехів, мадярів, а навіть поляків, українське населення взяло масову участь у виборах. На 285 тисяч осіб, що мало право голосувати, голосувало 265 тисяч і з них 93% віддали свої голоси за Самостійну Українську Державу.

Трохи більше ніж місяць пізніше, 14 березня 1939 року, о. д-р Августин Волошин, цей великий син Закарпаття, виконав волю свого народу і проголосив Карпатську Україну — суверенно і від нікого незалежно Державою Українського Народу. Це була надзвичайно велика радість, не тільки для закарпатських українців, але також для всіх українців в цілому світі. Всі вірили, що це тільки початок подій, які скоро перенесуться даліше на схід і рознесуться по всій Україні.

Наступного дня, 15 березня 1939 року перший Союм Карпатської України затвердив проголошену суверенність, ухвалив конституцію і вибрав о. д-ра Августина Волошина першим президентом вільної Карпатської України. Прем'єром уряду став відомий політичний діяч — Юліян Ревай, а головою Союму — Августин Штефан.

Багато з нас пам'ятають тодішні події на Закарпатті, інші довідуються з історії, що радісна вістка про проголошення самостійності Карпатської України пролунала під гуркіт гармат і клекіт скорострілів. Ворожі нам сусіди, які, як і завжди перед тим, вирушили з своїми загарбницькими військами на молоду, щойно створену, самостійну державу — Карпатську Україну. Тодішні можновладці, Гітлер і Муссоліні, рішили віддати наше Закарпаття на поталу мадярам.

Карпатські Січовики зі зброєю в руках — а деколи і без неї — з козацьким завзяттям ставили геройський опір наступаючим ворожим танкам. „За Україну, за її волю, за честь, за славу й за народ“ бились не лише автохтони, закарпатські українці, але також і галичани, волиняки, а навіть і наддніпрянці — всі українці, без різниці на їхні релігійні і політичні погляди.

Карпатська Січ — це перша армія, що в ті часи дала активний спротив ненаситним загарбникам, тоді, коли так добре узброєна держава як Чехословаччина піддалась німцям

без одного стрілу! Таким чином, на Закарпатті, а не деінде, почалась Друга світова війна. Завзяття і очайдушність Карпатських Січовиків викликали подив і увагу цілого світу, але „встоятись не було сили“ в нерівній боротьбі проти значно численнішого і „до зубів“ озброєного ворога. Мадяри дуже жорстоко розправлялися з Січовиками на полі бою, а пізніше, прямо садистично, знущалися над безборонними полоненими.

Проллята кров Карпатських Січовиків, та однодушна постава Союму Карпатської України, раз на завжди засвідчили перед світом, що Карпатська Україна була є і даліше залишиться українською землею.

„Щаслива доля привела мене на цей чарівний клаптик закарпатської української території, а саме — на закарпатську Гуцульщину“ — говорить Антін Кущинський, очевидець і учасник подій на Закарпатті. — „Тут з перших же днів знайомства з автохтонним населенням, почув себе так, ніби я тут колись давно-давно вже бував. Якій радісній почування я переживав в ті дні, які потім перейшли в щире свідомість, що я, хоч родом з Полтавщини, повернувся до свого рідного, ніби то до „своєї хати“. То ж не дивно, що зі щирою охотою, та просто з захопленням я включився в те вируjące життя Закарпаття і своєю маленькою частинкою був учасником того завязатого відродження Закарпаття“. („Закарпаття в боротьбі“, стор.9).

У березні цього року минає 50 років від того часу, коли наше Закарпаття проголосило свою волю до самостійного державного життя. Ця подія, хоч невдачно закінчилася, має велике символічне значення. Вона яскраво доказує, що нічого не зуміли вдіяти довгі переслідування і денаціоналізація з боку окупантів, бо в духових надрах цієї вітки українського народу жевріла невміруща іскра свободи за яку Карпатські Січовики віддали своє життя.

Сьогодні, склонімо наші голови в пошані перед тими, що впали в обороні суверенності Карпатської України.

Згадаймо й тих, що очайдушно обороняли свою столицю — Хуст, як також і тих, що потайки продирались з Галичини, Волині, Полісся і Наддніпрянщини на допомогу Хустові, але не дійшли... впали від куль польських прикордонників.

Не забудьмо також згадати і тих наших братів, що згинули замордовані польськими і мадярськими диверсантами, які з наказу своїх урядів нападали на наше Закарпаття і вбивали наших земляків.

Пригляньмося ближче нашим сусідам. Найперше Чехословаччині, в склад якої входили землі нашого Закарпаття. Хоча сама знайшлася в безвихідній ситуації, робила все можливе, щоби ослабити Карпатську Україну. Нещасний чеський президент, Гаха, всіма силами старався не допустити до виборів; а після виборів — до скликання Сойму Карпатської України. Генерал Прхалія, головнокомандуючий чеськими збройними силами в Карпатській Україні, день перед головним мадярським наступом, кинув всю свою мілітарну силу, щоби роззброїти (!) Карпатських Січовиків.

Дальше, „славетна“ поверсальська Польща, сама нещодавно звільнена з поневолення, яке тривало майже півтора століття, тепер, коли вже була вільною, звернула всю свою увагу і силу, щоби помагати поневолювати інших. Прямо жалюгідно виглядало поступовання тодішньої Польщі; окружена смертельними ворогами, большевицькою Росією і Німеччиною, вона використовує нагоду і загарбує

„Заользе“, від ослабленої Чехословаччини, а потім старається всіма силами не допустити до незалежності Карпатської України. Сьогодні не хочеться вірити, що такі були засліплені в той час найвищі польські діячі.

Румунія, королівство нужди народу і багатства шляхти, просякнута підкупством і марнотравством, також була жадібна чужих земель. Хоча спочатку була неутральна, пізніше змінила думку і всупереч міжнародному праву видавала Січовиків в руки мадярам, а згодом також окупувала частину Закарпаття.

Мадярщина, та „монархія без монарха“ запоморочена привидами панування над іншими народами, обманом і силою загарбала наше Закарпаття.

Накінець, Німеччина, мала велику нагоду і мілітарну силу завести справедливість в Європі, дати волю багатьом поневоленим народам і стати їхнім благословенням... натомість стала їхнім прокляттям в наслідок божевільної політики Гітлера і його посіпак.

Іван Жегуц

ГУЦУЛЬСЬКЕ СЕЛО В КАРПАТСЬКІЙ УКРАЇНІ 1930-ИХ РОКІВ

Від редакції: *Стаття д-ра Івана Жегуця „Гуцульське село в Карпатській Україні 1930-их років“ — це вступ до збірки споминів про гуцульські села Закарпаття. В ній, поодинокі автори, уродженці тих сіл, згадують те, що осталося в їхній пам'яті про рідне село та про події, які в ньому відбувалися. Книжка буде ілюстрована численними, досі ще не опублікованими, світлинами. Д-р Іван Жегуц є співавтором і впорядником збірки. Віримо, що д-р Іван Жегуц вкоротці закінчить працю над книжкою „Гуцульське село в Карпатській Україні 1930-их років“ та, що вона в ювілейному році 50-ліття проголошення самостійності Карпатської України вийде друком, як перше число бібліотеки Видавництва „Гуцульщина“.*

Закарпаття перейшло між двома світовими війнами вирішальну фазу національного усвідомлення, а разом із всією Європою й важку економічну кризу, яка потрясла нестійкими основами гетерогенних під національним огля-

дом державних формацій. Багато про ці роки написано, монографій до історії Закарпаття 30-их років — мало. І не заповідається докладна аналіза тої доби, на це є суттєві причини біологічного і психологічного порядку. Відтворити цей період після 50 літ не буде легким завданням. Бар'єра між нами на еміграції і нашим минулим в краю полягає не тільки в дименсіях простору і часу, вона впливає і з третьої — психологічної дименсії, яка незримим кордоном лягла поміж двома світами. У нашому випадку відчувається ще й психологічна прірва поміж монументальною статикою вчорашнього гуцульського — нашого — села й динамікою нашого сучасного урбанізованого — чужого — довкілля, в яке ми вросли. У якій мірі вросли, про це говорять, на жаль, дуже зрідка, наші соціологи.

Існує в кожного ще й індивідуальна відпорність аналізувати своє минуле, або й відкривати свою приватну сферу перед чужими. Така відпорність помічається скрізь у нашій мемуаристиці. Різні стимули спонукують ба-

гатьох видатних людей з-поміж нашої еміграції відсувати підсумки свого багатогранного життя на старість, так би мовити, на п'ять перед дванадцятою. Результати таких підсумків часом випадкові, часом дуже скупі або й крайньо-незадовільні. Зненацька уривається перед нами всяка можливість відтворити деталі нашої новішої історії, установити послідовність фактів, ідентифікувати персонаж подій. Таких болючих прикладів маємо чимало й серед закарпатської еміграції, зокрема в останніх роках. Ми опинились сьогодні в такому скрутному положенні, що роки нашого національного здвигу — 1938-39 — знайшли своє відзеркалення в чужих — німецьких, чеських і малярських архівах, або в мемуаристиці чужих дипломатів, переважно в тенденційному насліванні, а з боку відповідалних за хід нашої історії мовчів не збережено для пізнішого історика ні архівів, ані мемуарів. Систематична мовчанка на протязі майже сорока літ зумовила безповоротну втрату докладних відомостей про окремі, зокрема регіональні події. Дуже нечисленні виїмки тим більше заслуговують уваги. Без обширнішої документації нашого минулого бракуватиме для майбутнього дослідника не самого фактажу, його з великим трудом вдасться відтворити на основі чужих джерел. Дослідникові вже сьогодні дуже трудно увійти в атмосферу, серед якої назрівали події тих літ, або зрозуміти експлозивність дуже складної політичної ситуації на кордонах чотирьох держав Центрально-східньої Європи наприкінці 30-их років. Не говоримо вже про схильність нашого теперішнього літописання майже систематично персоналізувати окремі періоди нашої новішої історії. Годі зводити широку мозаїку фактів до самих символів, які вони нам усім дорогі! Треба ж, поки ще не зовсім пізно, усвідомити собі багатогранну й неоцінну в процесі нашого національного розвитку працю культурних діячів, учителів, дослідників різних галузей життя нашого народу! Приходиться повернутись і в своє село й місто, в його вікову культуру, в його школу. В ній зростає наша національна свідомість, плекана чудовими прикладами людського духа в сердовищі наших учителів. Були серед них люди старої „руської“ школи, були й учителі-емігранти з усіх земель України. Сьогодні вже між нами дуже небагато цих заслужених людей. Хочемо вклонитись їм і їхнім колегам, хочемо висловити свою вдячність за роки їхньої жертвенної праці по наших школах! Вони залишаються найкращими свідками нашо-

го минулого. Коли мова про Закарпаття, то треба ще раз сказати, що усвідомилось воно не за один чи два роки, що серед важких обставин плекало і зберегло свою мову й культуру. Акт проголошення самостійності Карпатської України 1939 р. був тільки завершенням того процесу, який відбувався довгими роками у специфічних умовах відтатю від свого рідного кореня землі.

В роках, про які говоримо, сусідня Галичина мала вже розгалужену мережу громадських і просвітніх організацій, мала й обширну краєзнавчу літературу, до якої, як свідчать нечисленні випадки, й ми, Закарпатці, мали доступ. Згадаймо імпонуючий своїм культурним рівнем періодичний журнал „Наша Батьківщина“, якого перший річник із 1937 року перед нами. Перелистовуючи його, зупиняємось біля статей таких ентузістів нашого краєзнавства, як М. Гавдяк, А. Пясецький, К. Чехович, або науковців-дослідників, як В. Огоновський, В. Кубійович, М. Кулицький чи Я. Пастернак. Із приємністю зустрічаємо серед них і нашого сеньйора, проф. Василя Лева, який ще й зараз працює серед нас над дослідом мовних пам'яток нашого народу! „Наша Батьківщина“ буде служити стимулом і для майбутніх дослідників регіонального краєзнавства. Для нас, Закарпатців, вона являється не лише провідником по українських землях, яких ми здебільша ніколи не бачили, але остає і джерелом ентузіязму, з яким видатні дослідники Галичини, Волині, Поділля представили нам свої сторони й незатерті ще війною сліди нашої історичної спадщини. Скільки пропало серед пожарів у війну, а скільки із-за систематичної руйни наших пам'яток і церков! Що збереглось і чи буде врятовано свідомими свого походження і свого минулого людьми?

Із такою мотивацією приступаємо до опису гуцульського села в Карпатській Україні в 1930-их роках. Регіонально беручи, це маленька частина Гуцульщини на півдні Карпат. Знає її небагато людей. Туризм в ті роки не охоплював ще широких мас українського населення в Галичині, ми знаходились закордоном, в Чехословаччині. Ця обставина вплинула на те, що нашою Гуцульщиною в 30-их роках більше цікавились чехи й судетські німці, а часом і швайцарці. Політично ми не мали для них значення, в дипломатичних пересправах 1938 р. наші гуцульські села дефінійовано як „Десять сіл на Горішній Тисі“. Політика не цікавилася ні краєвидами, ні ношею, ні гуцульськими звичаями. Для політи-

ки вирішальними були й залишаються залізниці, биті шляхи, Яблонецький перехід і Тиса зо всіма мостами (наших дерев'яних уже, мабуть, немає). Підемо ж проти її течії, починаючи з Великого Бичкова, почерез мальовничий Рахів і Богдан, аж до близького читачам Ясіня. Підемо не тільки проти течії Тиси, а й проти течії забуття, воно невблаганно грозить нам напередодні 50-ліття нашого ісходу з рідного краю у „світ білий“, як казали гуцули. Підемо, та чи вернемось? — питає кожен сам себе, глянувши з далекої перспективи на село.

Не всі села будуть заступлені в цьому скромному збірнику. Не всі заступлені будуть однаково представлені читачеві. Автор не дотримувались ніякого шаблону, а перенеслися спонтанно в село так, як вони в ньому виростили. Треба наперед зауважити, що ніхто не рахуватиме ні своїх моргів, ані овець, з яких жила в середньому 5-6 дітня гуцульська родина по нашому боці Карпат. В батьків одного з авторів було два „голди“ під хатою та нецілих п'ять — за рікою, в Бережистім, щасливі ті з нас, у кого було більше! Але ми прожили дороге нам дитинство, зогріті маминою

любов'ю, бережені від усякої напасти гуцульськими звичаями й авторитетом батьків. Цей авторитет базувався не так на маєтках, як на честі родини з діда-прадіда, на розсудливості голови родини, на готовості постояти за других і, нарешті, й на статечних — „нерозпущених дітях. Такими, мабуть, бачать себе й самі автори збірника, повернувшись у своє село в пізньому віці, в якому гуцули величали себе перед громадою словами: „чесні газдове“...

Не всі повернулися, як уже згадувано. Закарпатська еміграція на кілька років старша від тих, що їх Друга світова війна приневолила різними шляхами покидати рідний край. Вона з-поміж них найнечисленніша на Заході. Серед закарпатської еміграції найменше було від самого початку гуцулів. На це зложилися різні причини, серед них географічно-політична констеляція в березні 1939 року відіграла вирішальну роль. Коли мілітарно організована мадярська меншина на шляху Тячево-Солотвина — Бичків* фактично пере-

* Українського населення на цьому відтинку: 46%, чехів: 4%, мадярського населення 17%, жидівського, мадярського й румунського населення разом: 50%.

Анна Ганицька за гуцульським станком на виставці Тисячоліття Хрещення України — Бовфало, 1988.

Фото: Корнель Дзюба

брала контролю до приходу мадярського війська, а Румунія видала втікачів-українців мадярам на страту, Гуцульщина була відтята зо всіх сторін. В цій ізоляції окремі гуцульські села дорого заплатили за свою приналежність до українського руху за увесь період існування Чехословаччини. У війну вийшло з-під мадярської окупації неустійнене число гуцулів, більшість із них пропала на фронтах. Пропали й ті, які, перебувши війну в Чехії, повернулись у свої сторони. Хто їх сьогодні рахує чи „реабілітує?“ Тому співавторство у цьо-

му збірнику є рівночасно й спільністю долі живих і покійних вже наших гуцульських побратимів.

Стимул до наших спогадів дали нам ініціатори „Нашої Батьківщини“ у Львові вже від самих початків заснування цього краєзнавчого журналу. Підтримували нас в нашому намірі поділитись із вами своїм дитинством в гуцульському селі їхні невтомні послідовники: ініціатори, видавці і редактори „Гуцульщини“. Нагадає вона нам „Нашу Батьківщину“, за це ми їм вдячні!

інж. Роман Яримович

ЮРА МИХАСЕВИЙ

З Лючки я перенісся до Рушор, присілка Космача. Тут я замешкав в домі рушорського газди. Дім був положений на горбку, фронтом до річки Рушор. Під вікном моєї кімнати плюскотів чистий потічок-джерело. Зимна джерельна вода була так до пиття, як і до раннього вмивання. Потічок плив так близько хати, що можна було через вікно вихилитися і начерпнути води. Я роздумував, чи в часі повені не заливає хати? Той потічок-джерело, вияснявав мені газда, ніколи не прибуває, не висихає, ні не замерзає. То є джерело, що випливає прямо з-під скали, недалеко звідси. Ліс буковий мішаний з ялицею підходить майже під хату. Запах живиці наповняв повітря.

Було це 1936 року.

Звідси я мав найкоротшу дорогу до ревірів ліса, які я вимірював.

Одного дня ми задержалися на полуденковий відпочинок на краю ліса, при великій поляні. Мої „фігуранти“, Юра Помфрук. Степан Кіцелюк та Юра Кіцелюк, усі з Березова, пішли відвідувати Юру Михасевого, що мав гражду на тій поляні, і та поляна була в більшій часті його власністю. Як повернули, принесли мені запрошення, щоби я в неділю зайшов до Юри.

Пізніше мені оповідали про Юру, що як він був молодшим, то був найбільшим чигуном на цілу околицю. Про те знали поляки, поліція та лісова служба, але ніяк не могли його переловити, Юра кпив собі з лісової служби та поліцаїв і казав, що він має більше право до полювання, ніж поляки. Він полював не

для користи, але з налогу. Він був багатим і мав своє газдівство. Та раз так сталося, що лісничий Тенета, мазур, мало що його не переловив. Юра однак і з цього викрутився.

У неділю я вибрався на Лази відвідати Юру. Видно мої „фігуранти“ представили мене добре, бо Юра прийняв мене дуже ввічливо і я побував у нього до вечора, а Юріха вгощала мене банишем, бриндзєю і гусянкою. Від тоді я почав заходити на Лази, спеціально в неділі, бо і газди були раді моїм відвідинам і я був радий послухати оповідань про пригоди Юри. Як ми вже добре познайомилися, Юра оповів мені свою пригоду з оленем.

На дубовій поляні над Яблоновом, на риковиську, при заході сонця, Юра застрілив оленя. Ніччю заладував на коня, перевіз до ліса під Лази, тут випатрошив, здійняв шкіру, порубав на часті, переніс м'ясо до погребу до гражди, насолів та уклав у бодні.

Кінчав уже роботу та втім почув гарчання собак і чужі голоси.

До гражди вдерся лісничий-мазур Тенета з двома побережниками, зі своїм наймитом Онуфрієм та двома поліціантами. Застали Юру у погребі при роботі. Каже Тенета до Юри: „Но, тепер я вже знаю, котрий то чигун стріляє олені. Посиди собі у тюрмі, тепер вже ніщо тебе не врятує, вже не відіпрешся, бо ми тебе зловили на гарячій учинку, як вкладаєш оленяче м'ясо до бочок“, а звертаючися до свого наймита, каже: „Онуфріє, бери цей оленини, а добрі куски, то буде доказ в суді“.

„Я вас, панове, не розумію, чому ви зро-

били такий напад на мене“ — каже Юра. „Це ніяка оленина, а м'ясо з ялівки, котру я забив. А моєї власности не беріть, бо будете платити за м'ясо.“

„Будеш у суді виправдуватися“, каже мазур, „але то тобі ніщо не допоможе, бо я маю оленину як доказ, і п'ятьох свідків.“

Забрали куски м'яса та поїхали.

Побачив Юра, що це не жарт, що грозить тюрма, а що гірше, що мазур з поляками будуть тішитися. Вивіз оленине м'ясо в ліс та закопав. Зарізав ялівку і наложив м'ясо в бодні. Нарізав подібних кусків м'яса до оленини, що забрав Тенета, поклав у бесаги, зодягнувся так, наче б ішов у бутин, взяв до калитки грошей, пішов до скрині, де тримав дукачі. Витягнув дукача Марії Тереси, такого найновішого, засунув у сховок у черес, взяв хліба та сала, покликав годованця-хлопчину, казав йому взяти сердак і пішли до ліса. Тут йшли стежками, оминаючи хати, аж дійшли до місця, звідки було видно лісничівку Тенети.

Сказав хлопцеві піти і заховатися поблизу лісничівки, чекати доки Тенета з Онуфрієм не поїдуть з лісничівки, тоді піти до лісничівки, попросити напиться води і подивитися, хто є в лісничівці.

Юра знав, що цього дня в Онуфрія є хрестини, а Онуфрій буде мати собі за честь просити лісничого на хрестини, щоби гостем похвалитися перед односельчанами.

Години поволі минали Юрі, та хлопець не приходив. Минуло полудне, а то вже і сонце почало хилитися на захід. Юра вірив, що Іванко вив'яжеться зі завдання якслід, бо був спритним, але довге чекання почало його непокоїти. Втім побачив, як далеко хачі заколихалися, а за хвилю побачив Іванка, як хильцем біг в його сторону. Вийшов напроти, і хлопець сказав йому, що мазур з Онуфрієм тільки що поїхали, а у лісничівці є тільки Марія, служниця.

Юра залишив хлопця в лісі, а сам пішов у сторону лісничівки кущами і городами, щоби його ніхто не видів. Увійшов задніми дверима до кухні, поздоровив наймичку Марію, котру знав і сказав, що хоче бачитися з лісничим у важливій справі.

Відповіла, що недавно виїхали і мабуть не скоро повернуть, бо як чула з розмови, поїхали на хрестини до Онуфрія. Лісничий не хотів їхати, бо казав, що має важливу справу до полагодження в надлісництві з тим застріленим оленем, що то в ночі привезли те м'ясо, але Онуфрій так наполягав, що вкінці дався мазур намовити.

„Де то м'ясо сховав?“ — спитався Юра. „Мабуть у пивниці“ — відповіла, „бо там ходили, а двері замкнули на ключ і колодку і заказали мені йти до пивниці, а ключі сховали в себе в канцелярії.“

„Про того оленя доніс йому Онуфрій, бо йому мазур обіцяв нагороду.“

„А де того оленя знайшли?“ — питав Юра.

„Цього я не знаю, але мазур ходив уже рано скаржити до суду.“

„Пустити мене, Маріє, най я подивлюся на ту оленину“ — сказав Юра. „Я тобі за то такий розмальований сердачок подарую, що на Різдва під церквою всі парубки за тобою оглядатися будуть.“

„Ей, Юро! Не кажіть таке“ — відмовлялася Марія. „Мазур, якби о тім дізнався, то убив би мене.“

Що Юра їй не говорив, то дівка уперлася, та все ні, тай ні, „боюси, не пущу, не маю ключів.“

„Ти pozwоль тільки, я ключі сам знайду.“ Тут Юра всунув пальці за черес, вийняв золотого дукача, взяв у два пальці так, що сонце мов у зеркалі заграло. Дивився на дівку, а її очі аж засвітилися. Перекрутив дукачем у трьох пальцях, він як дзига підлетів і впав на підлогу, дзенькнув і покотився під постіль. Юра пішов до канцелярії мазура, знайшов ключі у шуфляді, та пішов до пивниці.

Юра розкаже: „Тут у слоїках стояло оленине м'ясо. Витяг-сми з бесаг яловіче, порізав на снісько подібні куски, та поставив до слоїків на місце олениного. Замкнув-сми пивницю, та поставив ключ на місце.“

Когути вже на північ піяли, як вернув-сми д-хаті.

Скорнев-сми стару та кажу: Єле! вставай, налей ми чарку, затопи в печі та звари нам банушцю, бо Бігме ми-сми заслужили, би добре похарчувати. Не будуть си поляки тішити, що Юру в кримінал засадили.

До пару днів дістав-сми ферлядунок до суду.“

Юра встав досвіта. Готовився в дорогу на судову розправу в Яблоніві.

Наймит випровадив зі стайні улюбленого сорокатоного. Тримав цупко коня. Сорокати, почувши свіже повітря, мов у танку, перебирав ногами, пробуючи вирватися, щоби побригати. Густа грива спадала йому на очі. Кінь хоч низький, був сильної будови, з дуже грубою шиєю і з широким задом і грудницею та з дуже зграбними тонкими ногами.

Газда приніс з комори дерев'яну, нову тарницю, різану та викладену мосяжним дротом та набивану блискучими цвяхами. До тарниці

була прикріплена нагрудниця, збоків звисали на грубих ремнях виливані з бронзу, взором прикрашені стремена. Поклав на коня шерстяник, терницю прикріпив шерстяною попругою. Газдиня здіймила зі сволока свіжо випраний у фалюші ліжник, такий барвистий, як царинка з квітами. Зложила у четверо та поклала на тарницю. Наймит притягнув ліжник попругою зі взором скатерти. Натягнув узду з зубилами та з мосяжними спряжками.

Юра вийшов з комори, зодягнений у святочне лудіне.

Мав на собі черлені гачі, ноги одіті в чорні, черленою волічкою обрублені капчурі. Від новеньких жовтих постолів ішли ремені шнуровані довкола ніг. Від ременів ішли скручені з білої вовни волокни, що на ширину долоні обкручувалися довкола ніг.

Мав із згібного полотна вишиту сорочку. Сорочка була вишита на обшивці та понад п'ястуками. Вона спадала понад гачі.

Верхом сорочки мав черес. Черес сягав від бедер до половини грудей і був зроблений з подвійної шкіри: грубої твердої спідньої і тоншої витисканой в орнаментальні взори верхньої. Черес був зап'яятий на 5 великих мосяжних спряжок. Таких чересів уживали в давнину як панцирів у часі бою.

Надів біло гарбований киптар, обшитий чорною смушкою, та прикрашений коліровими трикутними кусками шкіри та волічковими косицями. Через праве рам'я перевісив тобівку. Пас, на котрім звисала тобівка був на долоню ширини. Груба шкіра покривила тобівку та пас були прикрашені витисканим орнаментом та мідяними гудзами. Із жердки в хаті здіймив та надів чорний сердак обшиваний барвистими узорами зі самовисами. Надів фільцовий чорний бриль обведений биндою.

Набив тютюном мосяжну файку, вийняв з печі жевріючий вуглик, положив на тютюн, притиснув нігтем грубого пальця, замкнув покрив файки і пакнув пару разів, щоби файка розгорілася.

Газдиня принесла бесаги.

Наймит наповнив половину бесагів пахучим сіном.

Газдиня витягнула з печі свіжоспеченого на капустянім листку кукурудзяника, наповнила раку маслом та бриндзю, щільно задлила коновчину гусянки, взяла три дерев'яні ложки, все завинула в білу з черлено тканими пасами скатерку і вложила до другої половини бесаг.

Юра сів на коня, перехрестився та попрощав челядь: „Оставайте з Богом“. — „Го-

стіть здорові“ — відповіла газдиня. Вийхав з гражди через браму.

Їхав вузькою доріжкою, огороженою з обох боків воринням зі стрілистими жердями зв'язаними у верху смерековими, подібними до колачів, гужвами. Сонце вийшло понад гірський обрій, а проміння спливало по верхів'ях, осінню позолочених, букових лісів та стелилося по царинках.

Сутінь та нічні мряки відступали перед наступом сонця та ховалися в яри та річні провалля. Жемчугами мерехтіли краплі роси на срібній тканині осіннього павутиння.

Тишу осіннього ранку переривав монотонний звук калатала корови-провідниці, що неподалік паслася зі своїм стадом.

Ген-дєс далеко від ліса доходив звук сопілки. Це грав Іванко-приймак, що сокотив дробет, що сночі зійшли з полонини. Грав гуцульської та так тужливої, як невеселою є доля круглого сироти.

Юра глянув на сонце. Стиснув цупкіше коня, скорою ходою з'їхав плаєм до річки Русор. Перебрив річку і вийхав на космацький гостинець.

Тут чекали на нього два космацькі газди, також з кінями.

„Славайсу, ек дужі?“ — поздоровив Юра. „Навіки слава, гаразд, ек ви?“ — відповіли космацькі побратими. Посідали на коней і втрьох поїхали до Яблонува.

Найбільший рух у Яблоніві був від самого рана в яті Йоська Чорного, так названого від його дуже чорної бороди. Тут на порозі стояв хлопець в чорному одязі, зі закрученими пейсами, що прийшов від рабіна по кошерна м'ясо. Побачивши газдів, показав пальцем і спитав: „Вус-дус?, куди так рано ідуть газди, як паску святити?“. Всі глянули і деякі пізнали Юру.

„Шкода, а то я нині хотів їхати до Юри, баранів купувати, що з полонини зігнали“, — каже Йосько.

„Юру Михасевого мають судити нині за то, що, як кажуть, оленя застрілив“ — відізвалася служниця пана судді.

„Лісничий Тенета подав його до суду. Я не думаю, що то правда, Юра багач, він має подостатком всякої маржини“ — сказав Йосько.

„То є правда, що Юра забив оленя“, почувся голос парубка Тенети, Онуфрія, що в поспіху виходив з ятки з чверткою баранини для лісничого. „Я ходив з паном і поліцією на Лазі, як від нього з бодні оленяче м'ясо брали.

Та пан Тенета не хотіли Юру брати до суду. Другого дня післали мене до нього і казали,

щоби він прийшов до уряду лісництва. Юра не тільки не пішов, але ще образив пана лісничого. Каже: „Ти, польська онучо, би я тебе тут більше на Лазах не видів, бо собі запам'ятаєш, як на газду донос робити!“ А я в політику не бавлюся, але я бідний чоловік, служу тому, хто мені платить.

Та я спішуся, бо пана Тенету до суду маю везти, та й сам у суді буду свідчити.“

У черзі чекав Лесьо-паламар. В паламарюванні вже і постарівся, та все ще добре знав, коли панотцеві подати кадило. Наладував носа табакою, чхнув, що звук це робити, як хотів сказати щось мудрого.

„Не надурно то десь у церковних книгах записано, що так довго дзбан воду носить, аж ухо урветься.“ Задоволено подивився, що всі слухають та продовжував: „Казав мені фірман панотця, що панотець казали Юрі: ‘Ви Юро сокотітсь, того вам не треба, ви газда, а то можете собі біди напитати, поляки дуже люті на вас’.

— А Юра на це: ‘Мій дід бив медведів, мій дедьо оленів, та і я буду. Ті всі ліси були колись христенські, але христени о ліс не дбали, то забрав австрійський цісар, а тепер Польща каже, що то її ліси. Я маю більше право до полювання, як ляхи’.

Бо то Юра все дуже гонірний, не слухав панотця і не хоче зі мною говорити про політику, а я чув як з дяком говорив, ніби то я гірший від дяка.“

Тут уже ніхто більше не слухав паламаря, бо всі заздальгидь знали, що буде говорити.

„А я кажу, що шкода Юри, бо то чесний газда“, перервав паламареві, поправляючи на голові ярмурку, Йосько.

Юра з побратимами зближався до суду. Побіч підбігало кілька маленьких жидиків, показуючи пальцями, „а кік, кік!“. Були вони зацікавлені барвистими одягами верховинців, а ще більше буйними кінями.

Газди приїхали під суд. Позсідали з коней. Юра залишив побратимів і пішов сам до суду.

Возний показав йому місце, де має сидіти підсудний.

Юра стягнув сердак і сів.

На другій стороні залі сиділи свідки оскарження, поліція і вкортці прибув лісничий Тенета з Онуфрієм.

Увійшов суддя, списав дані Юри, питав, чи має адвоката. „Ні, не маю, сам буду відповідати в українській мові на оскарження“.

Прочитано оскарження.

Питає суддя Юри, чи розуміє? — „Так, усе розумію.“

Свідки зізнали, згідно з оскарженням, що Юра застрілив оленя, привіз додому і м'ясо зложив у бодні. Юра сидить непорушно, так якби не про нього йшлося. Мабуть одне, що його цікавило, то кінці його постолів, від яких не відривав зору.

Суддя питає Юру, чи має щось на свою оборону?

„Я не маю що боронитися“ — каже Юра. „Правду казали ці пани як прийшли на Лази, як пішли у погреб, як брали з бодні куски м'яса, одну тільки сказали неправду, що то м'ясо оленяче. У мене в боднях було м'ясо з ялівки, що попереднього дня я убив. Це, достойний суде є моя оборона.“

Сів.

„Бреше“ — чути притишені голоси зі сторони свідків.

Суддя б'є молотком і втихомирює залю. Оскарження подає, що є м'ясо оленяче на доказ.

Юра домагається перевірки м'яса.

Суддя погоджується на перевірку м'яса.

Перевіряти має присяглий оглядач худоби. На другого знавця м'яса покликано Йоська Чорного. Йоська заприсяжено.

По перерві зізнає першим Йосько.

Суддя питає, чи пізнав, яке то м'ясо. „Чому би ні?“ — відповідає Йосько, „то хтонебудь пізнав би, не треба навіть Йоська, то і пан суддя пізнав би“.

Суддя каже, щоби відповідав тільки на питання і коротко. Питає, яке то м'ясо. „А яке могло би бути, що яловече, то яловече, і тільки дурний може сказати, що то оленяче“, старався Йосько коротко відповісти.

„Пане Йоську“, каже суддя, „відповіжте мені одним словом, чи м'ясо оленяче, чи яловече“.

„Та я сказав, що яловече.“

Присяглий оглядач затвердив зізнання Йоська.

Суд звільнив Юру від обвинувачення.

Найбільше лютував Тенета. Юра пішов до газдів, що чекали з кінями. Та тут прибіг Тенета та накинувся з лайкою на Юру. „Ти перекупив оглядачів м'яса, ти перекупив суддю. Я плюю на такий присуд.“

Юра, обернений плечима до Тенети каже: „Чесні газдове, запам'ятайте, що оцес полек говорить, бо я буду його за це кликати до суду, а вас за свідків просити. Цес полек образив вирок суду. Образив суддю“.

Схаменувся Тенета, що сказав забагато, побіг до брички, та від'їхав додому.

Поїхали і газди.

„Покутали ми маржинку“, оповідає даліше Юра, „Челядь уже послула і я збирався лягати спати. Та тут забрежали котюги та так люто, як на жида або діда брешуть, а не на христенина. Поставив я рушничку поза двері, а сам з ціпком іду до загороди. Чую: хтось стукає до воріт.

„А який там дітте товчеси — питаю. Кажі, а то як пушу вівчарів, то дранте з тебе буде летіти.“

„Та то я, пане Юро.“ — „Хто такий, кажі.“

„Та я, Тенета, не пізнаєте мого голосу?“ — „Чого вам треба?“

„Пане Юро, я прийшов миритися. Ви знаєте, ми все добре зі собою жили, а то той дурний Онуфрій наговорив на вас, а я погорячився, та візвав вас до суду, але від тепер я хочу з вами добре жити, а ви собі здорові газдуйте на Лазах, я не мушу всього видіти.“

Дотримав Тенета слова і вже від тоді більше не був на Лазах.

„Юра, та ти розговорився о тім, як баба дівкою була, а то вже банушець застиг, а прошу, паничу, беріть та харчуйте, чим Господь поблагословив, а пробуйте студіньчику, а може голубчиків“ — припрошувала гостинна Юрііха. „Юра, та долляй чарочку, а може ситцю з меду напилибиси.“

Вже звечоріло.

Мала нафтова лямпочка блимала на печі. Запах живиці розходився від смерекових дров. В печі горіла ватра. Дим клубився коло дров, дрова з тріскотом кидали жаріючі іскорки, тоді високо під склепінням печі спалахувало полум'я, кружляло та втікало червоними язиками у димар, кидаючи тіні на дерев'яні стіни.

На тесаній сволиці чорнів випалений хрест. На головній застільній стіні висіли образи святих. Кругом на стінах попід суфітом різьблені намисники, з глиняним розмальованим посудом. У кутку яворові ложки Корпанюка. За печею застелена ліжником постіль, кругом тяжкі дерев'яні лави. Стіл застелений скатерю, коло дверей дві дерев'яні коновки з водою, узористо випалені. Усе господарське знаряддя, домашня обстановка, одяг, артистично зроблені, вповні гармонізувала з красою гірської природи. Так оце було на Гуцульщині.

Та прийшов „старший брат“, щоби затерти українську окремішність, привіз в гостинці монгольську куфайку та русські дьогтем мазані сапоги. Правдиву гуцульську ношу можна побачити ще тільки в музеях.

Степан Ткачук

ІВАНЕ, МІЙ ІВАНЧИКУ!

Від редакції: Редакція журналу „Гуцульщина“ одержала дві чепурно видані книжечки буковинського поета і письменника Степана Ткачука. Перша з них: — збірка поезій „Час без часу“, друга: збірка прози „Калейдоскоп“. Обидві збірки видало видавництво „Критеріон“ у румунській столиці Букарешті. Збірка поезій появилася в 1975 році тиражем 190 + 65 примірників, збірка прози в 1985 році, тиражу книжки не подано.

Степан Ткачук народився у буковинському селі Данила, в тій частині гуцульської Буковини, що сьогодні входить у склад румунської держави. Писати вірші почав під час навчання в ліцеї. Вищу освіту здобув у букарештському політехнічному інституті, разом із званням інженера. Працює на залізниці.

Від 1971 до 1986 року вийшли друком такі збірки його поезій: „Розколоте небо“, „Нав-

рочені роки“, „Час без часу“, „Посміх світу“, „Кочівницька душа“, „Подорож у вічність“ і „Сміх і плач слів“. Стеліян Груя у статті „Поезія Степана Ткачука“ написав наступні рядки: „Вже перші його поезії, надруковані в газеті „Новий вік“ та в колективних збірках, справляли гарне враження. У них відчувалися оптимізм, сприйняття навколишнього світу в найяскравіших барвах молодості та ліричного піднесення. Ці ознаки характеризують його творчість і нині, незважаючи на те, що авторові минуло п'ятдесят літ“.

Щоб познайомити наших читачів із творчістю Степана Ткачука, передруковуємо із збірки „Калейдоскоп“ новелу „Іванку, мій Іванчику!“ Вона сумна, бо сумною є доля гуцулів південної Буковини. Вона — ломоголовка, бо в ній уважливий читач довідається не тільки про незавидну долю одної люди-

ни, чи одного села, але цілої частини української території, що входить сьогодні у склад румунської держави. Вона теж може послужити ілюстрацією до третьої частини розвідки Верховинця на чужині „Три гуцульські доли“, що теж надрукована в цьому числі журналу „Гуцульщина“.

Сонце з підкоченими рукавами проходить небом вздовж та впоперек і засіває його ледь усміхненими зорями, а за горизонтом горизонтів ніч лагодиться в дорогу.

У хаті тепло, панує затишшя. Тільки ритмічне цокання годинника дає знати, що хвилини, як діти, не мають терпіння посидіти на місці, а водно ідуть, ідуть, ідуть...

— Іване, мій Іванчику! — марить Анничка. — Я така слаба, що вже й витримати не можу. Як видно, мушу швиденько забратись туди, звідки ніхто не повертається. Ти, напевно, тамки, куди я збираюсь добратися, почуваєшся добре, бо дотепер ні вісточки не дав, ні слівця не написав, хоч я залишилась з п'ятьма дітьми на голові.

Іване, мій Іванчику; будь ласка, скажи мені: на тому світі так добре жити? Знайшов іншу жінку? І народив їй нову купу дітей?

Стільки років пройшло, відколи ти мене востаннє поцілував і мовчки махнув рукою. Пригадую добре той день, коли у твоїх зелених як дубові листочки очах закрутились сльози, а з болю і горя язик проковтнув. І відтоді робиш наді мною тільки холод...

Закінчилась війна, люди поприходили до своїх домівок, а ти залишився мені і своїм діточками вірний, як Юда...

Молодість мене покидала очевидячки, а біда носилась лиш на моїх плечах. Давала собі раду, як могла. Працювала на полі, кутала дітей, дозирала худобу й чекала тебе. Поле родило, маржина плодилась, діти росли, як з води й роси, тебе я чекала й не дочекалась.

Ми закоротко були прикупі, ділили навіпні горе і радість. Ти сам добре знаєш, що очі, які не бачаться, забуваються, серця, які не слухаються, не шукаються. Ой бо гірка людська вдача!

Я перед смертю пишу це письмо, в якому хочу тобі розказати все, що сталося у нашій громаді. Може, сподіваюсь, воно до тебе дійде, і ти знайдеш трішки вільного часу, щоб прочитати бодай з цікавості.

Як вже тобі згадала, я все життя чекала тебе, але, як видно, ти забув, що ми чекаємо тебе. Жодного чоловіка, крім тебе, мені не треба було, хоч не один відвєць, ба ще й холостяки, ламали голову за мною довгі роки. Чекаючи тебе, я мимоволі зненавиділа чоловічий рід, а ненависть, затаєна в моїй душі, осявала, як каганець, будні, доки темнота її здула.

Довгий час я тільки тебе бачила й чула. Потім ти почав переселюватись із очей і душі у пам'ять, а діти займали вільні місця, залишені тобою напризволяще. Діти росли і росли, а ти все нидів і нидів. Вони були всім моїм щастям і майном. Я жила тільки для них, а вони безперестанку нагадували мені тебе такого, якого я знала змалку.

Митрик оженився з Саветою Федуневою. Любилися і любляться, мирилися і миряться. Тільки Бог знає доки. Мають семеро дітей, а старший хлопець, Прокіп, недавно одружився з Скрипиевою Варварою. Ведеться їм добре. Він лікар, а вона вчителька. Про дітей ще не думають. Тепер молоді вперше хочуть нагулятися, а потім кутати дітей. Інші часи, інші звичаї. Ми, убогі, що знали? Знали тільки дітей робити й гадали, що більшого щастя на світі немає.

Митрик дуже хворий. Скапує як свічка, хоч син водить до всіх лікарів та шпиталів. Боюся, що він побачить тебе скоріше за мене.

Василь помер рекрутом. Сповнив вісімнадцять років, а Бог вже й покликав його до себе, хоч він ще й не розкусив, що таке життя, а що таке любов. Я плакала за ним, доки очі не висушилися, як дві губки.

Оленка вийшла заміж за Петра Георгілого, але живе з ним, як черв'як у хрину. Він цілу ніч пиячить, а вдень товче їй голову. І ревнує її й до плоту. Я не раз рада їй, щоб лишила його до дідька і пі-

шла, куди очі заведуть, а вона, бідолаха, мені щоразу каже: „Мамо, не мішайся в нашу хату! Я його люблю. І там, де двоє любляться, там і чубляться...“ Сарака моя Оленка! Вона, мабуть, ще уявляє, що на цьому світі все зліплене тільки з любові, ще не переконалась, що любов дволічна, як таляр... Колись і я так думала, але здала собі добре справу аж тепер, на схилі віку, що любов триває коротко і покидає людину саме тоді, коли вона з нею звикла. Правду люди кажуть: любов розум бере і нічого на місце не кладе..

Народила дівчину й хлопця. Хлопець — маленький ти. Він у мене живе, а я його хороню, як зіницю ока.

Регіна — пройдисвіт. Робота до її рук не ловиться. Понад три роки вже не переступила мій поріг. Я її дала до ліцею, думаючи, що стане великою панею, але вона, як дала волю серцю, то не признає ні люду, ні суду. Продала-м дві фалчі поля, щоб тримати її в школі. Поле пішло на вітер, а вона п'ялиться, як жаба на купину. Час від часу мені пише то з одного місця, то з другого. Посилає й патрети. Файна, як кукла, але розуму й на віхоть не має. Через неї не раз мені соромно й між люди показатись.

Чоловіка діти бояться, а над жінкою поневіряються.

Омелько ще нежонатий. Він уся моя надія. Працює слюсарем на залізниці. Всі гроші дає мені. Не курить і не п'є. Порядний, як ангел. Вsetаки Пердішева Василина йому скрутила голову, як півникові, бо на танець ідуть тільки разом і лиш обоє танцюють. Тримаяться цупко, як ми тримались, коли Місяль Тарадайків вгатив ніж тобі в спину за те, що ти не дозволив мені й з ним потанцювати. Вона гарна і добра дівчина, але бідна, як палець. Аби лиш була порядною.

Поле в нас забрали. З п'яťох городів бездушники залишили лиш десять арів. Колгосп глигнув наші коні, фіру, сани, плуг, віялку і січкарню. На початку ним керував Іван Чубликів, а тепер верховодить Проць Жуп. Як зійшов на цідило Іван, так зійде і Проць. Що один був го-

сподар, а що другий. Так наробилися, аж під язиком упріли... І, на лихо, ми справні до колгоспу, як віл до корита...

Цього року померли Дьордій Залудиків, Петро Василічишин, Митрик Партола, Варвара Байтанюкова, Василь Галупчин і Марія Пакатка. Одні кажуть, що вони померли з горя, а інші — з радості. З горя, що їм забрали маєтки, а з радості, що позбулися знущань.

Нині ти наше село не пізнав би. Йй Богу! Залишилися такими, якими ти знаєш, тільки горби Кухніче та Жія. Глиниці переорали, а Вушник викорчували. Річка Сучава вже не тече знаним тобою руслом, а багною й скоро злиже залізницю. Розтоки, Забалти, Каземати зникли без сліду, якби й ніколи їх не було на світі. Якби річка була знесла давніше залізницю, то, може, й тебе не взяли були на війну, бо волами не можна було переправлятися за гори і моря.

Михайло Галик помер, син продав хату Шудреєві, а город церкві. На ньому розмістився новий цвинтар. Старий став за́тісним, бо майже все село перенеслося туди. Першими покрасили свої місця на новому цвинтарі Букур з Катріною, Іван Флюшків, Марія Ружічина, Хецьо і старший син Василя Пурика, який помер на серцевий удар. Минулої п'ятниці там поховали Івана Голю, який повернувся додому з Канади, щоб між своїми померти. Люди хочуть померти там, де й народились. Тільки ти — ви́ймок...

Пишучи тобі це письмо, відчуваю, що сила мене покинула, очі затуманились, а в серці загніздився страх.

Я сподіваюсь, що письмо дійде до тебе скоріше, ніж я. А коли вже доберуся, сама розкажу все до останньої подробиці, бо моя пам'ять запам'ятала всяке та не однаке. Мені вже на землі не можна далі шукати вчорашнього дня, ані носити воду ситом, а пісок саком.

Іване, мій Іванчику! Я все життя була чесною й вірною тобі всупереч, що добре знала: честь і віра — сторони дурного гроша...

Іду...Біжу... Почекай... Трішки терплю...

Верховинець на чужині

ТРИ ГУЦУЛЬСЬКІ ДОЛІ

(Закінчення)

III. Буковинська Гуцульщина

До кінця Першої світової війни буковинська Гуцульщина разом з усією Буковиною теж була складовою частиною австро-угорської монархії і подібно як і галицька Гуцульщина підлягала австрійському урядові у Відні, столиці австро-угорської держави.

Краєвий центр — це город Чернівці, а повітовими осередками були городи: Сторожинець, Вижниця, Радівці і Кимполунг (Campulung). У листопаді 1918 року після короткої, бо тільки восьмиденної незалежності під проводом Краєвої Національної Ради в Чернівцях, Буковину, а з нею і буковинську Гуцульщину займають румунські війська, і всупереч волі населення прилучують її до Румунії. Тут під румунами Буковина стає свого роду погранично-колоніальною провінцією з довготривалим станом облоги, та строгими драконськими законами і розпорядками. Така-ж сама доля зустріла тоді і сусідню з Буковиною Бесарабію, бувшу російську провінцію, де теж є чимало нашого населення. Наступного, тобто 1919 року, ця-ж сама доля зустріла і Вишівщину, що про неї була вже згадка.

Ото-ж, в листопаді 1918 року на Буковині, а з нею і на буковинській Гуцульщині починається перший румунський період, а хороший, часто оспівуваний Черемош відразу-ж таки стає колючим, найженим, настороженим, пильно береженим, невблаганим політичним кордоном, що майже на чверть століття відчужив одну частину нашої батьківщини від другої і відділив братів від братів. Таким-же самим колючим, жорстоким, невблаганим політичним кордоном став і Дністер, починаючи від города Заліщики, і аж по його лиман у Чорне море.

Під час цього першого періоду майже

всі наші економічні, суспільні і культурно-освітні здобутки, що їх з таким трудом осягнуто за австро-угорської монархії, зліквідовано і зведено внівець уже в перших десятих роках. Нагинка, гніт і переслідування — це ті ознаки, що цей період характеризують. Перший румунський період на Буковині тривав до літа 1940 року, тобто 22 роки.

В останніх днях червня 1940 року Советський Союз, збільшивши свою територію нашими західними землями, що їх було взято під час ліквідації і поділу Польщі 1939 року, ставить Румунії ультимат, жадаючи звороту Бесарабії, як бувшої російської провінції і передачі північної Буковини, де переважає українське населення. Румуни, не діставши ні від кого ніякої піддержки ані помочі, підчиняються цьому жаданню, сповняють усі поставлені вимоги і в назначеному речинці передають територію Бесарабії і північної Буковини Советському Союзові. Таким чином Буковину, а з нею і буковинську Гуцульщину переділено на дві політичні частини: північну-советську і південну-румунську.

В наслідок цього поділу приблизно дві третини буковинської Гуцульщини припали Советському Союзові, а одна третина осталась під румунами. Ото-ж, в липні 1940 року в північній Буковині, а з тим і в північно-буковинській Гуцульщині починається перший советський період. Він майже нічим не різнився від такого-ж советського періоду на інших західних областях, тобто на Поліссі, Волині і в Галичині. Про це вже згадано вище. Тривав він до кінця червня 1941 року.

З початком німецько-советської війни, 22 червня 1941 року, румунські війська, як німецькі союзники, наступають разом

(Продовження на стор. 24)

Христос Воскрес!

УКРАЇНСЬКІ МИСТЦІ І ГУЦУЛЬЩИНА

Петро Андрусів: Великодня карточка

Петро Андрусів: Гуцульське весілля, олія, 1969.

ПЕТРО АНДРУСІВ

1906 — 1981

Петро Андрусів народився 2 липня 1906 року в селі Каменоброді, городецького повіту. 9-тилітнім хлопчиною, під час московської офензиви у Першій світовій війні загубився у прифронтовій полосі. Спочатку зацікаувались ним кубанські козаки. Згодом передали його під опіку Червоного Хреста, а цей, як дитину з Галицького Фронту, до польської захоронки. Війну перебував у польських захоронках Москви і Рязані. Після війни пе-

ревезли його до Варшави. Тут після закінчення гімназії, вступив до Академії Мистецтв. Жив бідно і мусів сам заробляти на своє життя. Зацікаувався ним Ніл Хасевич. Петро Андрусів почав пригадувати своє українське походження і свою рідну мову. Вступив до Української Студентської Громади. Згодом віднайшов свою родину і на сам Великдень відвідав її у Каменоброді. По закінченні Академії працював учителем в технічних школах.

У 1939 році одружився з Наталією Семіон із Коломиї. В роки Другої світової війни переїхав до Німеччини, а 1947 року до Америки. Спершу жив у Філадельфії, а згодом у містечку Рівергед, Лонг Айленд, Н.Й., де й помер 29 грудня 1981 року.

Петра Андрусів вважають найкращим українським малярем історичних картин. Довгий час хитався він між мистецькими напрямками: імпресіонізмом і реалізмом. Згодом зумів поєднати їх у своїй творчості. Був безмежно скромною людиною, любив працювати і став унікальним в історії українського мистецтва малярем, відтворивши на своїх картинах княжу і козацьку доби української історії.

Останньою картиною Петра Андрусєва був монументальний твір „Хрещення

України“. Відомий він у цілій українській діаспорі.

Хоч Петро Андрусів у першу чергу маляр історичних картин, частину своєї творчості присвятив він Гуцульщині. У цьому числі нашого журналу поміщуємо відбитки його великодньої карточки і олії „Гуцульське весілля“. Приглянувшись їм, побачимо муравлину працю Андрусєва над найменшим деталем кожної його картини, у цьому випадку над деталями гуцульської ноші.

Після смерті, в робітні Андрусєва не осталась, хоч би одна з його картин. Усі вони продавались у часі, коли мистець працював над ними. Сьогодні картини Андрусєва розкинені по музеях та різних приватних збірках.

Три гуцульські доли (Продовження)

з німцями проти советів і, занявши територію Бесарабії і північної Буковини, вдруге прилучують їх до Румунії.

Ото-ж, з початком липня 1941 року в північній Буковині, а тим самим і північно-буковинській Гуцульщині починається другий румунський період. Якщо перший румунський період можна б назвати сумним і жалюгідним, то другий період слід назвати безпощадним, жорстоким і кривавим. Румунська влада, приписуючи нашому населенню всю вину за рік советської займанщини, починає мститись на ньому. Ніякі вияснення ані оправдання нічого не помогли. Їм прямо не йнято віри і зовсім не взято їх до уваги. Наше безборонне населення стає жертвенним козлом політичної помсти за те все, що вдіяли совети за минулий рік. Чимало наших людей розстріляно, чимало запроторено в тюрму. Інші покинули Буковину, щоб уникнути нагінки, переслідувань і терору, що характеризували ті часи. Другий румунський період тривав до весни 1944 року.

При кінці березня 1944 року советські

війська наступаючи з півночі і сходу, переходять Дністер, а далі Прут і 30 березня 1944 року займають Чернівці, столицю Буковини. Румуни, потерпівши поразку, відтягаються далі на південь і залишають все більше території наступаючим советам. У половині квітня майже вся північна Буковина була в советських руках. Відсіля советські війська, посуваючись далі на захід, перекинулись на сусіднє Покуття і Підгір'я, займаючи городи Снятин, Коломию, і Надвірну, та загрожуючи обласному городові Станиславові. Бої тривали тут довший час, а в Карпатах аж до осені.

В серпні 1944 року, після капітуляції румунів та по їх переході на советську сторону, Бесарабія і північна Буковина знову стають частиною Советського Союзу, з кордоном над верхньою Сучавою і на Пруті, а тим-же самим, політичний поділ Буковини знову стає дійсністю. По закінченні війни, на мировій конференції в Парижі, 1947 року, цей стан був затверджений всіма її учасниками і визнаний правосильним і дійсним.

У наслідок цього поділу, як уже сказано вище, дві третини буковинської Гуцульщини знайшлися по совєтській стороні, а одна третина по румунській. Буковинська Гуцульщина, що становить яких 25% всієї Гуцульщини, зазнала подібної долі що і закарпатська. Її теж поділено на дві політичні частини, а між ними проходить суворий політичний кордон, що відгороджує та відділяє гуцулів від гуцулів.

Північно-буковинська Гуцульщина разом з остальною частиною північної Буковини творить окрему область УРСР, а саме Чернівецьку область. Обласний центр — це город Чернівці, а повітові, тобто районні осередки — це городи: Сторожинець, Вижниця і Сторонець Путилів. Цей останній подібно, як і Жаб'є по галицькій стороні, став недавно районним осередком і зветься тепер Путило. Окрім цих осередків є ще в північно-буковинській Гуцульщині ось які більші місцевості: Бергоміг над Серетом, Селятин над Сучавою, Банилів і Чудим над Малим Серетом.

Південно-буковинська Гуцульщина належить до сучавської області з городом Сучавою як обласним центром. Повітові осередки — це городи: Радівці і Кимполунг. Всі ці три городи положені поза нашими етнічними землями, тобто на румунській етнічній території.

В самій південно-буковинській Гуцульщині є такі більші місцевості: Бродина над Сучавою, Молдова Сулиця над Молдовою і Кирлибаба над Золотою Бистрицею. Загальне положення тут таке-ж як і на Вишівщині. Положення невеселе.

КІНЦЕВЕ СЛОВО

Якщо теперішні кордони в наших Карпатах треба вважати за остаточні і незмінні, то з трьох наших карпатських племен: лемків, бойків і гуцулів ми втратили всіх лемків, ми втратили четвертину бойків, ми втратили теж четвертину гуцулів. А тоді нам уродженцям і бувшим жителям Карпат прийдеється хіба надягнути чорну стяжку жалоби і смут-

ку, гірко заридати і в один голос промовити: „Засумуй трембіто, та по всьому світу, що так марно пропадає триста тисяч цвіту“. І ми справді сумуєм і болієм душею, що ці наші прекрасні карпатські сторони, будучи зараз відтіяті від нашого етнічного материка, стали дешевим здобутком наших захланних, призирливих сусідів. Все-ж таки ми не тратимо надії, що в майбутньому ці наші області знову вернуться до нас як невід'ємна частина нашої батьківщини-отчизни і разом з нами „в сім'ї вольній новій“ святкуватимуть світлий день визволення і всенародного воскресення. Закінчуючи фразою: „Contra spem spero“, бажаємо нашим поневоленим братам щасливо пережити добу сучасного лихоліття та вкінці дождатись кращого майбутнього і кращої долі.

*Карпати, Карпати! Ще рідная мати
Співала ту пісню-надію.*

*Карпати, Карпати! Чи вас не видати
на дальнім, блакитнім обрії?*

Джерела:

1. Prof. Dr. Peter Stercho: Diplomacy of Double Morality, New York, 1971.
2. Проф. д-р Августин Штефан: За правду і волю, Нью-Йорк, 1971.
3. Dr. I.M. Nowosiwskyj: Bukovinian Ukrainians, a Historical Background and Their Selfdetermination in 1918, New York, 1970.
4. Видавництво „Зелена Буковина“: Буковина, її минуле і сучасне, Париж, 1956.

Василь Потяк

ЛИСТ З БРИТАНІЇ

(Так близько, а так далеко — продовження)

Незабаром я спостеріг залізничний міст через ріку Ваг, а це вказувало мені, що м. Жіліна вже недалеко. Цей міст пригадав мені децю з минулого. Пригадав мені, як восени 1944 року мій курінь, що був частиною 14-ого полку, переїжджав з Нойгамеру до Жіліни. Їхали ми нічтю вантажним потягом. Їзда вночі в тому часі була небезпечна, бо ходили чутки, що загони советської армії продістаються в запілля німецького фронту і підмінюють залізничні мости й рейки. Наш потяг їхав то вперед, то назад, при чому робив багато гуркоту. Рано, перед в'їздом до Жіліни, потяг чомусь стримався, але так, що задня його частина станула на мості. Хтось пустив „буйду“, що цей міст підмінований, ще хтось сказав, щоб з'їсти запасові харчі, щоб голодними не вмирати. Але без наказу команди запасових харчів їсти невільно! Тоді ми, однак, не знали ще, що зближаємося до призначеного нам місця. Потяг знову повільно посунувся вперед, але за кілька хвилин стримався, цим разом уже на станції ЖІЛІНА.

Всі ми були голодні як вовки. Відбуваючи вишкіл у Нойгамері, перегодованими ми не були, а тим більше — учасники підстаршинської школи, яким піски попереднього лагєру Цайзав та денні й нічні вправи в'їлися були добре під шкіру. На залізничній станції Жіліни виявилось, що до місця постою будемо іти пішки, але як далеко — це вже було загадкою. Сталося так, що моя дотепність застала мене заглянути в ту частину станції, що була призначена для цивільних людей. Запримітив я там щось подібне на кіоск. Я скоро підступив туди з наміром купити цукорків, а — побачивши, що там продається хліб — я змісця змінив думку і спитав склепарку, чи можу купити хліб за німецькі марки. Проблеми не було, і за кілька хвилин я ділився хлібом із своїм односельчанином Іваном Парашуком. Словацький хліб і словацькі гори підкріпили нас на силі й дусі — так, що 18-кілометровий марш до місця нашого кількатижневого постою в селі Терхова видався нам легким.

Це було тоді... А нині, 30 років пізніше,

буду переїжджати через Жіліну знову, але цим разом у більше сприятливих умовах і неголоден, як вояк.

Жіліна є не тільки індустріальним містом, але й туристичним. З огляду на те, що місто окружене високими, але лагідними, гарними горами, притягає до себе багато туристів в кожну пору року. Прибувши до Жіліни, туристи розходяться в гори, в різні сторони.

Сонце вже було на заході, але ще досить високо — так, що я не бачив потреби залишатися на нічліг в Жіліні. Зате потрібним було забезпечитись харчами, бо невідомо було, як буде далі і де будемо ночувати, а наша пословиця каже: „Як маєш у торбі, то сядеш денебудь при горбі“.

В центрі цього міста, при площі Дукля, натрапили ми на крамницю з написом „Супермаркет“. Радо входимо до середини з думкою, що цей „супермаркет“ схожий на „супермаркети“ в країнах Західної Європи. Так не було. У словацькому „супермаркеті“ всі товари відгороджені сильною дротяною сіткою, можливо тому, що там багато злодіїв, і така сітка потрібна. Я вказував рукою на харчові продукти, що їх бажав купити, а саме — на хліб, бриндзю, ковбасу, овочі і пляшку словацької „слівовиці“. По запланенні, всі закуплені товари видають неопакowanими (крім бриндзі) через віконце. Треба було мати свою торбу, а цього ми не знали. Але якось дали собі раду...

Слідуючою на меті у мене була Банська Бистриця, але я зробив „детур“, бажаючи відвідати с. Терхову. На це склалися дві причини. Першою була та, що пізньою осінню 1944 року в тому селі стояла моя сотня, а друга причина, що там народився словацький легендарний Довбуш — Яносік.

Можливо, що у спокійний час ця місцевість є одною з найкращих гірських місцевостей. Однак в часі війни, в часі перебування нашої сотні в цьому селі, ввесь час грозила нам небезпека, бо з окружних гір і лісів кожної хвили могли напасти на нас загони советських партизанів. Стоячи часто на стійці, чи то вдень, чи вночі, міркував я собі: як то легко було б партизанам розігнати нас на сто ві-

трів. Слава Богу, що так не сталося. Дещо пізніше довідався я від словаків, що зараз по відході нашої сотні, Терхову зайняли партизани.

Ріка Ваг, попри яку того самого ще дня прямували ми до Банської Бистриці, пригадувала мені нашу ріку Черемош. Ріка Ваг має географічне значення тим, що відділяє нижчі гори Татри від вищих. Глянути, однак, оком, — то різниця непомітна. Мені видавалося, що — якщо є друга Гуцульщина у широкім світі, — то це напевно буде обочіна частина Татр вздовж ріки Ваг, бо ось тут: сіножаті (царинки), пасовиська (толоки), великі полоси ялових і смеркових лісів, а на лагідно розложених вершках гір — розлогі полонини.

Наші шлунки почали ставити свої вимоги. Розглядатися за вигідним місцем не забрало багато часу. Ми зараз з'їхали з головного гостинця (шляху) та вибрали собі вигідне місце над рікою та ще під розлогими ялицями.

Сонце вже ховалося за гори. Того дня ми пройшли добрий шмат дороги. Тож, знайшовши таке догідне місце, ми постановили таки там переночувати. Дружина приготувала вечерю, а мені довелося розложити шатро. По традиції я назбирав сухих гіляк та й поблизу шатра розпалив ватру.

Це правда, що вовка завжди тягне до ліса. В моєму житті до цієї пори мав я щастя відвідати найкращі міста західної Європи, але в жодному з них не відчував я такої легкості і душевного задоволення, яке я відчув того вечора по вечері, сидячи вигідно при ватрі, під пахучими ялицями та ще над бистрими водами ріки, що виглядала як рідна сестра нашого чарівного Черемоша. Шумом своїх пінистих габ (хвиль) заколисала вона нас — подорожніх людей — до кращого й здоровішого сну ніж у першому-ліпшому готелі.

Ранніми годинами Боже сонце перемогло висоту Татр та й приємно усміхнулося вдолину на розлогі й високі ялиці і на наше шатро, в котрому ми ще спали блаженним сном. Нас збудила півкаюча каня (у Англії цього роду птахів немає). Моя дружина настрашилася, бо думала, що це перекликаються індіяни перед нападом на наше шатро. На Гуцульщині ці птахи були барометрами: відчували дощеву погоду. Пригадую собі, як мій дідो казав: „Ади, півкає ганя (каня), відав, буде веремне“. Наразі на зміну погоди не було знаків.

Студена та чиста вода ріки Ваг відсвіжила наші обличчя. Дружина приготувала снідання, а я розібрав шатро. По сніданні стали ми знову подорожніми, бо треба було притримуватися намічених плянів.

Коло містечка Ружомберок залишаємо долину ріки Ваг. Знаходимось на гостинці, що веде з Варшави через вищі і нижчі Татри на Словаччині і прямує до угорської столиці — Будапешту. Перед нами слідуюче і добре знане воякам Другої Дивізії УНА місто: Банська Бистриця. Тут гостинець піднімається вже повільно вгору. Поки осягнемо Банську Бистрицю, треба ще переїхати нижчі Татри.

Тепер уже не їдемо самі. Для товариства маємо довгу колону вантажних автомашин. Я намагався ці машини перегнати й залишити їх за собою, однак ради безпеки я рішив їх кривій гірській дорозі не ризикувати і в'їхав між дві автомашини — заповнені червоноармійцями. В передній машині я почув пісню. Став я прислухатися уважніше з надією, що почую добре знану пісню про Катюшу, або пісню: „Три танкісти“. Три танкісти, що не мали що з'їсти та „с'їли ланц с машини боевой“. Це — очевидно — пародія. Але цих пісень не співали. Мінється час, міняються пісні...

До міста було ще далеко. Крутий гостинець, яким ми зближалися до розляглої долини, не був освітлений. Однак слова пісні, що гомоніли з вантажної машини, — наскільки я запам'ятав — були: „Чтоби лампочки гарели до самово гарада“.

Виїжджаємо на згадану поляну, де зразу звернув я увагу на новозбудований, чудернацького стилю, дім. Можливо, що: готель, мотель, гостинниця і військова касарня — все під одним дахом, бо на подвір'ї цієї чудасії була мішана громада людей, були цивільні і військові. Можливо, що архітект цієї будівлі, якщо не був цілий час п'яний, то напевно належав до ударників комуністичної партії. Від цієї поляни починаємо вже з'їжджати вниз. Небажане товариство стрималось при чудасії на поляні.

Небо затягнулося чорними хмарами й почав накрапляти дощ. Показалося, що рання каня не помилялася в передбаченні зміни погоди. Незабаром ми в'їхали до містечка Банська Бистриця. Це містечко має своє стратегічне значення. В цій обширній долині, в останніх роках, поселився гарнізон совєтської армії. Там збудовано летовище для совєтського летунства, бо — вразі потреби — з цього летовища було б вигідно робити випадки на всі сторони Центральної і Західної Європи. По вулицях помітно багато совєтського війська. Всюди написи, що не вільно робити знімок, тож багато щастя ми тут не шукали, їхали далі в напрямі словацько-угорської границі. Сонце глянуло на нас знову, нижчі

Татри були вже за нами, а угорська границя майже перед нами. Пора дня пригадувала нам, що треба десь пристанути, щоб напростувати ноги та й — як кажуть гуцули — похарчувати. Хмари погнались в напрямі Татр — туди, де каня заповідала зміну погоди. Над нами залишилося чисте синє небо. На відпочинок і перекуску вибрав я місце в затінку під вербами над невеликим потічком. Хліб, бриндзя і чорні черешні, що їх нарвав я попереднього дня на безлюдді при дорозі, смакували нам прекрасно. Зараз до нас прибули в гості непрошені кури з недалекого господарства. Але, переконавшись, що бриндзя не для курей, відійшли назад, звідки прийшли. Я ще глядів на північ. Виразно було видно гори Татри. Хоч минули роки, мені однак здавалося, що то не роки, а радше тижні проминули від того часу, коли наші молоді українські вояки пройшли ці гори Татри, прочесали там великі ліси в погоні за загонами червоноармійців, що старалися захопити завчасу словацькі Нижчі Татри в околиці Банської Бистриці і таким чином унеможливити німецьким військам сполучення між північним і південним фронтами. На денному порядку — тут і там молодим воякам нашої Дивізії треба було

зводити завязті бої з большевицькими загонами. Перемога поступово була по нашому боці, але — на жаль — не надовго, бо — як на північному, так і на південному фронтах — німці відступали на стрімголов. Тоді і наші Дивізії треба було опустити Словаччину, і то негайно, щоб не бути окруженими.

Словацько-мадярську границю переїхали ми без більшої затримки. Черги не було. Я виміняв достатню кількість англійських грошей на мадярські, щоб вистарчило на переїзд Угорщини в одну сторону. Ідемо в напрямі мадярської столиці — Будапешту.

На Угорщині — по-угорськи. Про це я переконався в крамниці, купуючи харчеві припаси на дальшу дорогу. Харчових продуктів у цій державі — повно. Ніде не бачив я черги при крамницях, як це буває у рядянському раї. У крамниці, де я купував харчі, обслуговувала середнього віку жінка. Виглядала як баронеса. Мала буйне чорне волосся, приємне смагляве обличчя і приникаючі чорні очі. На руках мала около пів кілограма золота у формі браслетів і тяжких перстенів. Чужих мов не розуміла, а коли я сказав, що я „немтудом мадяром“, то вона сипнула словами мов із скоростріла, бо на її зрозуміння мій

Нижчі гори Татри біля Банської Бистриці.

Фото Василь Потяк, 1974

позитив був для неї негативом. Підглянувши, однак, у мене англійські гроші, не хотіла прийняти малярських і дуже чемно благала, щоб заплатив за харчеві продукти англійськими грішми, в чому я не відмовився. Тепер признаюся щиро, що тій чарівниці не міг я дати відпору і заплатив за харчеві продукти англійськими грішми згідно з легальним вимінним курсом.

Незабаром перед нами показався Дунай — ріка, яка повільно пливе до Чорного моря через сім держав Європи, приваблюючи до свого русла теж і бистрі води нашої Чорногори. На Гуцульщині ця ріка згадується з давендавна в піснях (особливо в колядах), в оповіданнях, казках.

Не було ще пізно по обіді, як ми прибули до Будапешту. Рух на вулицях цього міста був у повному розгарі. Курсували трамваї старого ще типу. По вулицях не було ще видно так званих „зебра кросінг“, а люди перебігали через вулиці як зайці. Це столичне місто має дійсно вигляд столиці. Всюди гарні алеї, всюди повно пахучих акацій. Та й сама ріка Дунай — з обома променадами — надає цій столиці чару й поваги. Ресторани і кофейки цього міста славляться у світі добрими стравами. Переходячи коло одної кофейки, ми постановили спробувати, скільки тому правди. На Угорщині гуляш так, як на Україні вареники, або борщ. Ми замовили гуляш і не ошукались. Їдучи далше, ми ще вступили до музею з народним одягом. Були там зразки народної ноші з різних сторін Угорщини, а теж із північно-східних Карпат. Там можна побачити комплекти гуцульських одягів з весільним вирядом для княгині (молодої) і для князя (молодого). Для княгині було гарне чільце і вінок — старанно виконаний з барвінку, бавовни і позлітки. Були ще дві так звані гуглі: коротша, гарно вишита, для княгині, а довша — темносива, рівнож гарно вишита — для князя. До жінки, що завідувала тією частиною музею, звернувся я із зауваженням, що між зразками одягу є український одяг з Гуцульщини, та — не знаючи малярської мови, не міг я з нею домовитись і дати точні пояснення. Завідувачка здвигнула тільки плечима і булькнула, здається, „нем тудом“ (не розумію).

Ще раз кажу, що Будапешт — це гарне місто. Підозріваю, що в часі існування Австро-угорської імперії небіжка Австрія багато причинилася до розбудови цього міста, а — якщо не так — то де поділися ті здібні малярські люди, що розбудовували столицю?

Чому не передали своїх здібностей дітям? Від останньої війни мадяри не змогли навіть поставити дороговказів — так, що мені треба було орієнтуватися по сонцю, щоб взяти напрям на Румунію. Навіть малярська поліція не знала напряму на місто Орадя, що знаходиться в Румунії зараз при малярсько-румунській границі.

Сонце вже було над схилом. Я рішився їхати прямо на схід. Щойно, проїхавши яких двадцять кілометрів, упевнився я, що ми на правильній дорозі до Румунії.

Зближався вечір, і треба було думати про нічліг. Вдодж гостинця, яким ми їхали, не було жодних знаків, які вказували б на існування придорожніх гостинниць, motelів. Але це нас не турбувало. Ми з'їхали з головного гостинця (якщо його можна назвати головним!) і в догідному місці, при гарній вечірній погоді розложили шатро. По перекусці (угорський хліб і шинка, а сливовиця — словацька) заснули ми, як маленькі діти. Попередній день виснажив був нас. Ніч, видно, була закоротка для нас, і ми рано заспали. Але це нас не турбувало. Зволікаючи, ми розібрали шатро, поснідали, та й при Божій допомозі вирушили в дальшу дорогу.

На чорноземі України не був, тільки чув і дещо читав. але якщо йдеться про друге місце після України, то воно мало б належати Угорщині, тільки в меншому розмірі. Їдемо до угорсько-волоської границі. Гостинець прямий і безкрайня рівнина. Властителями цих земель були колись угорські барони. Чи є вони далше властителями, — не знаю. Я тільки запримітив, що на цих просторах селяни запопадливо збирали багате жниво. Тут то там земля була вже переорана, і сріблом полискував чорнозем. А всюди по полях видно було великі стада білих і чорних коней. Ах! — я собі подумав: якби таку кількість коней мала була „моцарствова“ Польща, то їх вистачило б було на дві або й більше кавалерійських протитанкових дивізій.

На скільки не помиляюсь в історичних фактах, то цю срібну землю посідали вперше наші предки і прогрішилися супроти грядучих поколінь, віддавши цю землю монголо-фінам.

Менше, чим пів кілометра перед угорсько-волоською границею, на середині гостинця, стояв угорський вояк і вимахував червоним світлом, вказуючи, щоб ми перед ним стримались. Коли я стримався, то вояк оглянув нашу автомашину і без слова пропустив нас далше. Двісті метрів далше була друга перепона. Цим разом по обох боках гостинця

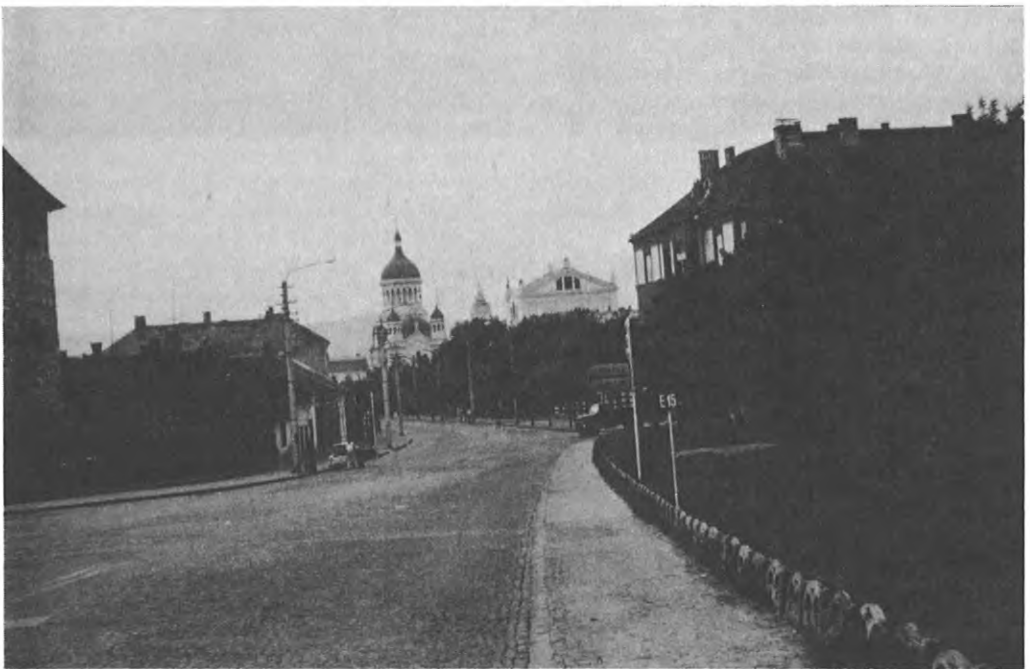
запримітили ми замасковані скоростріли з обслугою вояків, але вони не задержували нас. Коли ми доїхали до граничної брами, службовці казали нам порозмикати все замкнене, включно з валізками. Не знаю, якого вони коло нас шукали щастя... Не знайшовши нічого, та ще перевернувши все безладно „догори ногами“, забажали, щоб я з дружиною вступив до канцелярії. Я велів їм привести всі наші речі до такого порядку, в якому вони були передтим, а якщо — ні, то я буду говорити з угорським амбасадором у Лондоні. Вони, можливо, подумали, що я якась важлива особа, коли маю доступ до їхнього амбасадора в Лондоні, чименько привели все до порядку в багажнику і не мали вже бажання даліше шукати щастя коло нас. Відчинили браму і пропустили нас в напрямі до румунської прикордонної станиці — віддаленої від границі на пів кілометра.

Між волохами й уграми ведеться суперечка: одні й другі хочуть присвоїти собі походження циганів. Перевага в цій суперечці схиляється — думаю — на румунський бік. Про це свідчить сама вдача румунів, в чому я переконався на контрольному граничному пун-

кті по румунському боці. Вже там урядовці румунського банку намагалися „вициганити“ у мене якнайбільше англійських фунтів у заміну за румунські леї.

На шостому дні їзди із Ноттінгтаму на Буковину знаходимося в румунській державі. Але, чи територія, на якій ми опинилися, справді румунська, це ще питання. Трансільванія... Назва звучить гарно. Та Трансільванія (Семигород) гарна не тільки з назви. Гарна й кольориста теж і сама земля. Тут починається коріння південної частини Карпат, які півколом розложилися на території Трансільванії. Приємними ґрунями і долинами наш гостинець прямує до окружного, історичного міста Клуй (Cluj; німецька назва Klausenburg). Перед Другою світовою війною Угорщина, за порадою Гітлера, відобрала, Трансільванію від румунів без війни. При кінці Другої світової війни, було сказано, що провідна румунська комуністка Анна Фавка залицялася до Сталіна і за те Сталін винагородив Румунію поворотом Трансільванією та частиною української Буковини, до котрої ми тепер в дорозі.

(Продовження буде)

На передмісті міста Клуй.

Фото Василь Потяк, 1974.

Михайло Лоза

Д-Р Б. ТРОФИМ-ТАРНОВЕЦЬКИЙ: „ІЗ ЖИТТЯ УКРАЇНСЬКОЇ ГРОМАДИ“ ТОРОНТО, 1988

Із самої лише назви книжки важко ще встановити її характер. Можна це зробити після прочитання книжки. Отож, названа вище книжка — це збірка писань д-ра Б. Трофим-Тарновецького, які були вже друковані перед тим — в роках 1975-1987 — на сторінках різних українських періодичних видань. Назви видань автор подав у „Вступному слові“ — на стор. 3-ій. На зміст книжки складаються переважно дописи, про які автор у тому ж самому „Вступному слові“ висловився так:

„Темами моїх дописів, переважно, були культурні й розвагові імпрези нашої громади та описи різних виступів учнів місц. українських шкіл і Курсів Українознавства, яких то учнів з великою відданістю учила й підготовляла моя дружина Марта, невтомна вчителька згаданих шкіл та Курсів Українознавства.“

Не всі, однак, поміщені у збірці речі підпадають під категорію ДОПИСІВ. Візьмим, наприклад, річ з назвою „НОВА КНИЖКА“, на стор. 100. Це ж не допис, а своєрідна коротка рецензія на книжку Василя Дідюка „На народній ниві“. Не можна назвати дописом посмертну згадку з назвою „Помер Блаженніший Патріярх Йосиф“ (Стор. 129-130). І стаття „Дещо про місто Кути“ не є дописом. Це коротка історія цього міста. Причину, яка спонукала автора написати цю статтю, подав він сам на початку статті:

«Вправді, в I-му томі „Історії Гуцульщини“ з 1975 року на сторінках 59-60 є згадка про Кути, але тому, що вона дуже поверховна й коротка, хочу подати дещо ширші інформації про це гарне місто над Черемошом.»

Стаття про Кути займає у книжці неповних 5 сторінок (24-28). На стор. 26-ій поміщено світлину Дружини Копаного

М'яча „Сокіл“ в Кутах. Із статті довідемося, що автор був членом Управи згаданого Т-ва „Сокіл“ в Кутах. Для історика Гуцульщини стаття д-ра Б. Трофим-Тарновецького може стати цінним джерельним матеріалом. А крім того книжка „Із життя української громади“ може стати і стане цінним джерельним матеріалом для тих, хто писатиме історію про гуцулів на еміграції. Аджеж в цій книжці поміщено кілька дописів про діяльність гуцульських організованих клітин у діаспорі, а саме: „Дещо про ‘Гуцульський Осередок ім. М. Черемшини’ в Торонті“ (Стор. 32), „Дещо про гуцулів“ (Стор. 40), „Гарна зустріч гуцулів“ (Стор. 54). Це допис про Гуцульський Храм“, що відбувся на „Союзівці“ в травні 1979 року), „З діяльності Українського Світового Об'єднання Гуцулів“ (Стор. 68), „Гуцульський Храм“ (Стор. 74. Тут мова про „Храм“, який відбувся на „Верховині“ в травні 1980 року), „Нарада Гуцульських Товариств“ (Стор. 79), „IV Гуцульський З'їзд“ (Стор. 118. Цей З'їзд відбувся в травні 1984 р. на „Союзівці“).

Поміщених у книжці „Із життя української громади“ писань важко окреслити одною назвою, бо за своїм характером — вони різні. Всіх їх у книжці — 70, а може й більше. Крім згаданих писань, автор помістив ще на стор. 141-142 віршовану подяку Богдана Б. Федчука — висловлену Марті Трофим-Тарновецькій — учительці цілоденної школи при Катедрі Св. Йосафата і курсів українознавства в Торонті-Захід. До речі: Своїй дружині автор Д-р Б. Трофим Тарновецький присвятив книжку. На останній сторінці (144) автор помістив подяку тим, що допомогли йому у виданні книжки. Це були:

Фундація „Прометей“ — Торонто
 Богдан Б. Федчук “
 Степан Трутяк “
 Анна Потопник “
 С. і М. Филиповичі ЗСА

Тарас Кахникевич “
 У цьому короткому огляді згадав я про одну світлину. У книжці є їх більше. Всі вони, очевидно, тісно пов'язані із текстом.

З життя гуцульських товариств

ВІДБУВСЯ ОДИНАДЦЯТИЙ З'ІЗД У ВЕЛИКІЙ БРИТАНІЇ

В суботу 24 вересня 1988 р. в залі СУБ на Округу Ноттінггам, центральна Англія, відбувся Одинадцятий З'їзд Гуцулів у Великій Британії. Призначена для З'їзду зала була відкрита від 1-ої год. по полудні, щоб таким чином прибуваючі на З'їзд члени мали змогу вирівняти свої членські внески (вкладки) і полагодити інші організаційні справи. З'їзд почався о год. 3-ій. Відкрив його голова Гуцульського Товариства Василь Потяк. Відкривши, поділився з учасниками З'їзду сумною вісткою про те, що в часі від останнього З'їзду Товариство втратило 7 членів, які відійшли у Божу Вічність. При тому назвав їх імена і попросив присутніх вшанувати їх однохвилинною мовчанкою. Після того голова представив Зборам представників Українських Організацій і Установ у Великій Британії, які (представники) своєю присутністю звеличали З'їзд Гуцулів. Для ведення Зборів обрано Президію, до якої увійшли: Петро Кішук — голова, Іван Лайшук — заст. голови, Михайло Гапчук — писар. Перебравши керівництво, голова Президії прочитав порядок нарад, що його присутні прийняли без змін. На прохання голови, місця Почесної Президії зайняли: представник Централії СУБ: представник Централії ОБВУ і представник Т-ва „Бойківщина“ у Великій Британії. Письмові привіти прислали: Головна Управа УСОГ, Центральна ОУЖ, попередній голова Т-ва „Гуцульщина“ у Великій Британії — побратим Антін Ясельський і полковник Євген Рен-Побігущий (з Мюнхену).

Збори проходили успішно. До прочитаного протоколу Десятого З'їзду зауважень не було; його прийнято без змін. Після того прийшла черга на звіти. Звітували члени Управи, з головою включно, і Контрольна Комісія. Голова Управи Василь Потяк — між іншим — звернув увагу на те, що мав честь очолювати Т-во „Гуцульщина“ у Вел. Британії протягом 12-и років. Цей час забрав із собою 37 членів Т-ва. Своїм звітом голова охопив загально всі ділянки праці Т-ва. Т-во „Гуцульщина“ у Вел. Британії входить в систему Українського Світового Об'єднання Гуцулів (УСОГ). Управа не забувала ніколи про своїх побратимів, які полягли за волю України. Разом з представниками інших Організацій у Великій Британії члени Управи завітчували вінками пам'ятники поляглим. Голова Василь Потяк із жалем розказав, як то він в товаристві побратимів Петра Кішука і Юри Ілюва відвідав Фельдбах у Австрії, де зложили вінок у підніжжі нововідкритого пам'ятника поляглим борцям за волю України. При складанні вінка, у пам'яті голови Василя Потяка виринули постаті п'ятьох молодих легінів з Кривовірни — його шкільних товаришів, які у Другій світовій війні взяли до рук зброю і згинували за українську справу. Жалко, що цієї жертви дехто не розуміє ще й досі, і допускається навіть зневага спрямованих на наше Товариство за те, що ми шануємо своїх поляглих побратимів. Голова заявив, що має на це доказ на письмі, але не хоче виявляти особи, яка допустилася зневаги. Присутні були при-

кро вражені цією відомістю і висловили обурення на адресу людини, що наважилася ображати Т-во.

За Контрольну Комісію звітував побратим Ілля Космірак — її голова. У звіті стверджено, що Контрольна Комісія перевела перевірку всього діловодства Т-ва і сконстатувала солідність і правильність у його веденні. На тій підставі Контрольна Комісія поставила внесок, щоб уступаючій Управі висловити признання й уділити абсолюторію. Внесок Контрольної Комісії Загальні Збори підтримали і затвердили. Членам уступаючої Управи уділено абсолюторію і приступлено до вибору нової Управи.

У складі нової Управи мало зайшло змін. Члени попередньої Управи залишилися здебільша на своїх місцях. Нову Управу творять: Василь Потяк (голова), Іван Лайщук, Василь Зеленчук, Іван Харінчук, Петро Кішук, Михайло Гапчук, Іван Іванків, Леон Ясельський, Іван Сішук, Михайло Гавкалюк і Василь Чупринчук. До Контрольної Комісії увійшли: Ілля Космірак (голова), Петро Демидюк і Василь Бошук (члени).

У точці „Внески й пропозиції“ Збори схвалили підвишку членських внесків (вкладок) з одного англ. фунта і 20 пенсів до двох фунтів річно.

Т-во „Гуцульщина“ у вел. Британії має 33 зареєстрованих членів. Всі вони солідно платять свої членські внески. Збори були закриті загальним відспіванням Українського Національного Гімну „Ще не вмерла Україна“.

Це була перша, офіційна, ділова частина З'їзду. Друга частина, яка почалася о год. 6:15 веч., мала інший характер. Була вона присвячена співцеві Гуцульщини — Юрієві Федьковичеві з нагоди сотих роковин його смерті (1888-1988). В цій частині — крім членів Т-ва „Гуцульщина“ — взяли участь і сторонні гості. Доповідь про поета Юрія Федьковича виголосив запрошений із Німеччини д-р Іван Сеньків — автор монографії про Гуцульщину, яка (монографія) вже готова до друку. Ця частина була получена із вечерею.

Після вечері, приблизно о 8-ій год. почалася забава, яка тривала до півночі. Це була третя частина З'їзду. До танців пригравали дві оркестри: сальонова і гуцульські „троїсті музики“. В часі забави загостив несподіваний гість: український священник з Польщі, який ще раніше прибув до Вел. Британії, щоб взяти участь у святкуваннях 1000-ліття Хрещення України.

Учасник З'їзду — М.Г.

ГУЦУЛЬСЬКИЙ МИХАЙЛІВСЬКИЙ ВЕЧІР У ГАМІЛЬТОНІ

Члени Гуцульського Т-ва „Прут“ влаштували 19 листопада 1988 року гучні Михайлівські Вечерниці з забавою. Ініціатором і рушійною силою цієї забави був наш молодий гуцул, Михайло Ковків. Інші члени нашого Товариства радо йому допомогли.

Треба підкреслити, що це була найбільше вдала забава, яку ми колинебудь справляли, а головню тому, що було дуже багато молодих. Можливо, або таки напевно, з тої причини забава була гучна і весела від самого початку до кінця. Навіть напийки якимось краще смакували, бо їх наливали молоді і гарні дівчата, Віра Барчук і Наталя Криворучко. Не такі вже молоді, але все ще гарні „дівчата“ завідували кухонними справами.

Не була би це гуцульська забава без гуцульських музик, тому на першій пе-

рерві пригравали до танців: Михайло Мочерняк — на скрипці, Михайло Ковків — на цимбалах, Дмитро Мацьків — на сопілці і Василь Михайлюк на бубні, а на другій: Михайло Кравчук — на скрипці, Василь Костюк — на цимбалах, Дмитро Мацьків — на сопілці і Михайло Ковків — на бубні. Було багато охочих закрутити собі „гуцулки“.

Господарем забави був другий молодий гуцул, Гриць Партола. Він знаменито в'язався зі свого завдання. Якщо є хтось такий, що журиться тим, що не буде кому зайняти наші місця, коли ми ослабнемо, або коли нас вже не стане, — то хай прийде в листопаді до Гамільтону на Михайлівські Вечерниці і там переконається, що в нас є здібна гуцульська молодь.

Забава закінчилася в 1-ій годині ночі, але не для всіх. Невеличка група моло-

дих навіть й не думала розходитися. Їм захотілось тоді співати. Десь роздобули акордіон і пригравали до співів. Дивлячись на те все і слухаючи молодецького співу, якось приємно робиться на душі, що наша молодь знає так багато українських пісень. Вже доходила година 2:30

ночі, а вони ще співали. Аж треба було помалу гасити світла і тим способом „чемно“ пригадати їм, що таки пора розходитися.

Хто каже, що все українське пропаде, як нас вже старших не буде!

Присутній

3 родинної хроніки

ДЕНЬ НАРОДЖЕННЯ СТЕПАНА БОЙЧУКА

26 січня 1989 року зібралася родина й приятелі п-ва Бойчуків в Торонті, щоб привітати Степана Бойчука з днем народження й осягнення пенсійного віку. Зібралися гості в гостинній хаті з гарно застеленими столами, де дочка Люба провела молитву й привітала гостей. Леся, найстарша дочка, вітала батька та дякувала йому за все, що батько для них п'ятьох дітей зробив. Приємно було почути побажання третьої доньки Орисі, яка прислала картку з Німеччини до батька. «Дякую тобі, тату, за все, а особливо, за те, що ти навчив мене стелити ліжко». Кожне з дітей соленізанта, дякували батькові за добре виховання, за українську мову і за все, що батьки старалися влити в молоді душі своїх дітей.

П-і Анна Стахів прочитала привіт від Українського Світового Об'єднання Гуцулів, в якому було підкреслено його довголітнє головство в гуцульському товаристві ім. Марка Черемшини та відданість УСОГ-ові. П. Євген Сухнацький, як кум, розповів присутнім, як важко проходилося працювати ювілятові, щоб вивести дітей в люди.

На кінець ювілят подякував гостям за подарований гуцульський китпар та заявив, що в нього тепер буде більше часу приділити для праці серед гуцулів та, що його мрією є побачити нарешті видану монографію Гуцульщини, на яку вже зложив п'ятдесят доларів.

Щастя Боже!

Присутня

ЦЕ БУВ РОДИННИЙ ВЕЧІР!

За ініціативою дітей — дочки Ірки і сина Івана з дружиною Беверли — у суботу, 12 листопада 1988 р. ввечері, зійшлися родина, приятелі, працівники крамниць «Фірчукс Текстайлс» і знайомі Івана і Тамари Фірчуків у домі недавно одружених дітей Івана (мол.) і Беверли Фірчуків в Етобіко, щоб спільно відзначити 40-ліття подружжя їхніх батьків.

Вже входячи до просторого дому приємно вражала рідкісна інновація — «Троїсті музики»: скрипка, акордіон і цимбали, бож з гуцулів виводиться рід Фірчуків,

які своєю інтузіастичною грою маршів і інших мелодій надавали гостям піднесеного, радісного і святкового настрою.

В новому і зі смаком удекорованому домі, дочка Ірка, син Іван і невістка Беверли вітали гостей, які роздягнувшись, бо холоднувато було цього вечора, розсідались хто де або сходили до розвагових кімнат у пивниці на коктейл. За гутіркми зі знайомими і при звуках знаних та незнаних мелодій «Троїстих» час минав... і прийшов час вечері.

Гості — а було всіх біля 70 — засіли за

святково прибрані столи. Слідували: молитва, многоліття у честь Івана і Тамари Фірчуків, вечерея, коротка розповідь сестри Тамари — Жені про обставини їхньої зустрічі у повоєнній Німеччині, весілля і таємницю..., що «фактично 40 років подружжя буде після 12 год. ночі», тобто 13 листопада 1988 р. Смачно пообідавши, гості, гуторячи, чекали 12 год. ночі. Дехто, жартуючи, лякав «духами» інші «тринадцяткою».

А «Троїсті музики» замінивши акордеон на бубон і примістившись в одній з розвагових кімнат у пивниці почали ко-

ломийку. Хіба ж могли почати інший танок? Танцювали Іван (стар.) з Тамарою, танцювали їхні діти, рідні, гості і за танцями прийшла 12 год. ночі, а з нею ще одне грімке «Многі літа» Іванові і Тамарі Фірчукам!

Присутній

На заклик Степана Бакая, присутні зложили 158 дол. і їх розподілено: «ГУ» — 88 дол.; журнал «Гуцульщина» — 70 дол.

Жертводавцям — спасибі, Іванові і Тамарі Фірчукам — многих літ!

Адміністрація «ГУ»

(«Гомін України» ч. 50, 1988)

Весільні дзвони

ВІНЧАННЯ ЛЮБИ І МИХАЙЛА ДЗЮБАСІВ

Гуцульські музики
Люба і Михайло Дзюбаси.

7 травня 1988 року Меланія і Мирослав Гладії віддали свою дочку Любу за Михайла Дзюбаса.

Молоду пару вінчали о. д-р митрат Василь Макух і о. д-р Роман Мірчук в Церкві св. Йосафата, Трентон. Н.Дж. Під час вінчання співав Церковний Хор під керівництвом Івана Бігуна.

Після вінчання відбулось весільне прийняття. При вході до залі привітали молоду пару короваем, сілляю і вином родичі молодих та побажали їм щасливого життя. Вісім пар дружок і дружбів створили живу браму, якою молода пара перейшла до головного стола.

Весільне прийняття розпочалось молитвою, яку перевів о. д-р Василь Макух. Після молитви на заклик старшого дружки Марка Головачака гості піднесли келихи вина і відспівали молодій парі МНОГАЯ ЛІТА.

Коли прийшов час на привіти і побажання, першим вітав молоду пару, від родичів, батько молодого Михайло Дзюбас. Наступний привіт склав д-р Петро Мірчук. Він виховував молодого Михайла на вишкільних таборах СУМ і ТУСМ в Елленвіл.

Від друзів привітав молодят найближчий друг Михайла Петро Копаниця. Мо-

лодій є членом АБН та Краєвої Управи СУМ. Письмовий привіт від президента АБН мгр. Слави Стецько відчитала Мирося Шперналь, а привіт від КУ СУМ, що його підписав голова КУ д-р Аскольд Лозинський, Ігор Шперналь.

Від місцевого, трентонського Осередку СУМ, що його головою є молодий Михайло, привітав віршем молоду пару наймолодший сумівець Тарас Лашин. Він вручив молодятam дарунок від Осередку, гарний, різьблений альбом. Привітав молоду пару теж і хресний батько молодого Богдан Максимюк і подарував їй образ з гербами Соборної України, який сам вирізьбив. Ольга Колодій подарувала молодим образ Хрещення України.

Милою несподіванкою для гостей був

виступ молодої пари, Люби на цимбалах і Михайла на скрипці. До них прилучилися Микола Павлюк на сопілці і Атанасій Стефурак на бубні. Спільно, під керівництвом Дмитра Сороханюка, відіграли вони кілька гуцульських пісень. Дмитро Сороханюк учив Любу Гладій грати на цимбалах і вона довгий час грала в ансамблі „Черемош“ у Філядельфії.

Від Гуцульського Товариства „Черемош“ і його ансамблю вітав молоду пару голова Т-ва Михайло Луців.

Оркестра „Темпо“ під керівництвом Іриней Ковалю, забавляла гостей до пізньої ночі. Після забави молодь ще довго розважалася і співала українські пісні.

Весільний гість

Посмертні згадки

Бл.п. ТАРАС БОДНАРЧУК

Замість квітів на ще свіжу могилу мого друга **бл.п. Тараса Боднарчука**, що відійшов у вічність 9 листопада 1988 року в Торонті, складаю \$50.00 на пресовий фонд «Гуцульщини» як нев'янучий вінок у Його пам'ять.

Микола Більчак

Бл.п. МИКОЛА АТАМАНЮК

Ділимося з гуцулами діаспори сумною вісткою, що 25 листопада 1988 року відійшов у вічність **бл.п. Микола Атаманюк**.

Бл.п. Микола Атаманюк народився 15 грудня 1925 року в селі Шешори, косівського району. Тут провів він свої дитячі роки. У роки Другої світової війни німці вивезли його на працю до Німеччини. Після закінчення війни вступив до балетної школи, а після її закінчення, — до театру, з яким об'їздив різні табори. У 1948 році виїхав до Канади. Спочатку працював у провінції Нова Шкотія, а опісля перенісся до Монтреалю. Тут одружився він з п. Марійкою. Подружжя Атаманюків мало троє дітей: Любу, Богдана і Лесю. Всі вони покінчили школу українознавства, одружилися із членами українських молодечих організацій і мають своїх дітей, яких виховують в українськомудусі.

У Монтреалі, бл.п. Микола Атаманюк, працював у кравецьких робітнях, згодом відкрив свою власну. Після автомобіль-

ного випадку і приходу важкої хвороби, довелось її закрити.

Похоронні обряди перевели оо. митрати Іван Гаврилук і Ярослав Гайманович. Розпочались вони в українській католицькій церкві Успіння Божої Матері, а закінчилися на українській секції монреальського цвинтаря. Велике число учасників похоронних обрядів вказує на повагу, з якою українська громада Монреалю ставилась до бл.п. Миколи Атаманюка та на його заслуги для цієї громади.

Побратими-гуцули складають дружині бл.п. Миколи Атаманюка п. Марійці, його дітям і внукам та цілій рідні, тут в Канаді і в Україні, вислови свого співчуття.

Як нев'янучий вінок в Його пам'ять складають по 45.00 дол. на гуцульські журнали „Гуцульщина“ і „Гуцулія“.

Пожертви, по 10.00 дол. зложили: В. Симчич, М. Томащук, В. Філійович, М. Філійович, М. Савчук, М.Д. Плав'юк, д-р С. Томюк, М. Андрусак і Ф. Бородайлюк.

Вічна Йому пам'ять!

Василь Симчич

Бл.п. ПАВЛО КСЬОНДЗИК

27.II.1922 — 17.XI.1988

Бл.п. Павло Ксьондзик народився в селі Ульгівок, повіт Рава Руська, Україна, а помер в Торонті, Онтаріо, після короткої але тяжкої недуги.

Як активний член ОУН на рідній землі, він невпинно працював у різних українських організаціях діаспори. Був членом гуцульського т-ва «Ім. Марка Черемшини». Покійний залишив у глибокому смутку дружину Анну, дітей, зятів і внуків.

На тризні прихетелі Павла зібрали \$212 на українську пресу, як нев'янучий вінок на його свіжу могилу, з того призначили \$32.00 на журнал «Гуцульщина».

Хай канадська земля буде Йому легкою.

Г. Трутяк

Бл.п. ЯРОСЛАВ КОЛЯНКОВСЬКИЙ

У другу сумом оповиту річницю від несподіваної смерті дорогого і незабутнього мужа **бл.п. Ярослава Колянковського**, що відійшов у вічність в Монреалі дня 1 березня 1987 р. складаю \$75.00 на пресовий фонд журналу «Гуцульщина», як нев'янучий вінок у Його світлу пам'ять.

Лідія Колянковська — Монреаль

Бл.п. ПАРАСКА ОЛЕКСЮК

В пам'ять нам дорогої і незабутньої **бл.п. Параски Олексюк**, яка відійшла у вічність 17 червня 1988 року, складаємо на студентку Дебору Х. Равлик у Бразилії — 50.00 дол., на журнал „Жіночий Світ“ — 50 дол., і на журнал „Гуцульщина“ — 20.00 дол.

Євдокія і Роман С. Кушнірчуки

Бл.п. ВАСИЛЬ РЕГУЛА

У суботу, 25 лютого 1989 року, по довгій і важкій хворобі, відійшов у вічність **бл.п. Василь Регула**. Народився він 1923 року в селі Цвітова, повіт Бучач, Західна Україна. В роках Другої світової війни покинув він золоте Поділля та по довгому скитанні, разом з дружиною Павлиною, опинився в місті Боффало. Тут народилися дві доньки п-ва Регулів: Анна і Люба. Тут бл.п. Василь Регула включився в життя української католицької парафії св. Миколая і в життя української громади. Завдяки родинним зв'язкам з головою Гуцульського Товариства ім. О. Довбуша, весь час цікавився життям і

працею цього Товариства і, разом з своєю дружиною, все був готовий допомогти в цій праці.

Останні роки важка хвороба прикувала його до ліжка. Відійшовши, оставив в глибокому смутку дружину Павлину, доньки Анну і Любу, чотирьох унуків, брата Івана та сестру Марію в Боффало, одну сестру в Україні та багато членів ближчої і дальшої родини в Америці, Канаді і Україні.

Похоронні обряди відбулися в середу, 1 березня 1989 року. Перевів їх о. Степан Хміляр, ЧСВВ. Тлінні останки покійного спочили на цвинтарі св. Матвія. В похоронних обрядах взяло участь велике число його земляків з Бучаччини та приятелів і знайомих боффалівської української громади.

Члени Гуцульського Товариства ім. О. Довбуша зложили 100.00 дол., як нев'янучий вінок, в пам'ять бл.п. Василя Регули, приятеля Гуцульщини. Пожертви склали: 25.00 Тов. ім. О. Довбуша, 10.00 Дмитро Мацьків, по 5.00 дол: Анна Ганицька, Степан Горганюк, Марія Грекуляк, Федір Матійкович, Василь Михайлюк-Жаб'ївський, Василь Михайлюк-Яворівський, Михайло Мохнач, Михайло Мочерняк, Микита Осташук, Михайло Савуляк, Анна Седлярчук, Василь Сметанюк і Ігор Чмола.

Вічна Йому пам'ять!

Гуцульське Товариство
ім. Олекси Довбуша

Бл.п. ПАРАСКЕВІЯ ОЛЕКСЮК

Як нев'янучий вінок на ще свіжу могилу **бл.п. Параскевії Олексюк**, що відійшла у вічність 17 червня 1988 року у Філядельфії, пожертви зложили на видавничий фонд монографії «Наша Гуцульщина»:

Василь Ткачук	\$500.00
Дмитро Ткачук	\$100.00
Франка Стахів	\$100.00
Стефан і Гільда Фірки	\$100.00
Оксана Ткачук	\$50.00
Калина Миколенко з родиною ...	\$50.00

Ярема Ткачук з родиною	\$50.00
Дмитро і Євдокія Сороханюки ...	\$50.00
Ірина Стерчо	\$50.00
Степан Фірко, мол.	\$50.00
Северин і Марія Злочовські	\$50.00
М.М. Миронюк і А.Р. Том'як ...	\$50.00
Ілько Михайлюк	\$25.00
Дмитро і Текля Федорійчуки	\$25.00
Микола і Оксана Ільашенки	\$25.00
Анна і Стефан Макухи і Анна Кумферт	\$25.00
Іван і Емілія Боднарчуки	\$25.00
Марія Лабунька	\$25.00
д-р Іван Ткачук	\$25.00

Петро і Анна Тарнавські	\$20.00
Михайло і Ольга Ничі	\$20.00
Роман і Марія Флюнти	\$20.00
Стефанія і Лідія Чорні	\$20.00
Ілько і Ірина Шкром'юки	\$20.00
Анна Бурій	\$20.00
Михайло і Роксоляна Луцеві	\$15.00
Василь і Марічка Панчаки	\$15.00
Роман Стеблій	\$10.00
Микола і Юстина Голіней	\$10.00
Ляриса Кострицька	\$10.00
Параскевія Желівців	\$10.00
Роман і Мар'яна Ольховецькі	\$10.00
Параскевія Гаркач	\$10.00
Разом: \$1,565.00	

ПОДЯКА

В моєму власному імені, і в імені моїх доньок Анни Пристайко і Люби Пфайфер, складаю щирю подяку всім людям доброго серця, що в днях нашого горя, коли відійшов від нас, мій муж і батько, бл.п. Василь Регула, прийшли до нас із словами розради і потіхи.

Щиро дякуємо о. Степанові Хміляреві, ЧСВВ за відправлення похоронних обрядів і за зворушливе слово про покійного. Дякуємо пп. Михайлові Проценкові і Дозьові Пришлякові за дякування під час похоронних відправ, похоронному заведенню Ольги Слотюк за совісне виконання своїх обов'язків. Дякуємо всім, що прислали квіти до похоронного заведення, замовили св. Служби Божі за спокій душі покійного та в його пам'ять зложили датки на різні громадські цілі.

Дякуємо теж усім, що так численно прибули до похоронного заведення на Панахиду та, що в день похоронів супроводжали покійного до церкви св. Миколая і на цвинтар св. Матвія. Зокрема дякуємо землякам з Бучаччини за несення домовини.

Віримо, що за Ваше щире серце, Всевишній винагородить усіх Вас сторицею та, що пам'ять про бл.п. Василя Регули останеться між нами до останніх днів нашого життя.

Павлина Регула

У світлу пам'ять нашої найстаршої членки **бл.п. Параскевії Олексюк**, що відійшла на вічний спочинок на 90-му році трудлюбивого життя, замість квітів як нев'янучий вінок складаємо 25 доларів на журнал «Гуцульщина».

**Управа Т-ва «Черемош» —
Філядельфія**

НА КОЛЯДУ «ГУЦУЛЬЩИНІ» на 1989 рік ПОЖЕРТВУВАЛИ:

Іван Пекарук — Гамільтон	\$30.00
Орест Віндик — Едмонтон	\$15.00
Іван Бейсюк — Суелл, Н.Дж. ...	\$15.00
Михайло Бельмега — Норт Порт	\$10.00
Микола Павлюк — Філядельфія	\$10.00
Михайло Луців — Філядельфія ..	\$10.00
Дмитро Ткачук — Філядельфія ..	\$10.00
Микола Голіней — Лігайтон	\$10.00
Анна Седлярчук — Боффало	\$10.00
Анна Ганицька — Боффало	\$10.00
Василь Сметанюк — Боффало ..	\$10.00
Василь Михайлюк-Яворівський — Боффало	\$10.00
Степан Горганюк — Боффало	\$10.00
Дмитро Мацьків — Боффало	\$10.00
Михайло Савуляк — Боффало ...	\$10.00
Марія Грекуляк — Боффало	\$10.00
Василь Михайлюк — Боффало ..	\$10.00
Федір Матійкович — Боффало ..	\$10.00
Василь Стадничук — Едмонтон .	\$10.00
Василина Михасюк — Летбрідж .	\$10.00
Василь Паланюк — Тандер Бей .	\$10.00
В. і Е. Симчич — Монтреаль	\$10.00
Василь Барчук — Гамільтон	\$10.00
Михайло Кравчук — Гамільтон .	\$10.00
Василь Халапенко — Гамільтон .	\$10.00
Семен Лейбюк — Торонто	\$10.00
Володимир Пилип'юк — Торонто	\$10.00
Василь Соловчук — Торонто	\$10.00
Євген Кузьмин — Торонто	\$10.00
Іван Андрусак — Торонто	\$10.00
Василь Гаврилюк — Торонто	\$10.00
Юрій Насадюк — Торонто	\$10.00
Михайло Сербенюк — Торонто .	\$10.00
Степан Бакай — Торонто	\$10.00
Михайло Івасик — Ошава	\$10.00
Михайло Бабійчук — Німеччина .	\$5.00

ПОЖЕРТВИ НА ПРЕСОВИЙ ФОНД «ГУЦУЛЬЩИНИ»

до дня 28 лютого 1989

Олександр Данилюк — Воррен	\$40.00
Василь Стадничук — Едмонтон	\$40.00
Роман Кушнірчук — Воррен	\$20.00
Павлина Регула — Боффало	\$20.00
Іван Юрчило — Англія	\$19.00
Юрій Ровенчук — Воррен	\$10.00
Василь Іванків — Англія	\$10.00
інж. Ярослав Зайшлий — Монреаль	\$10.00
інж. Роман Яримович — Нью Йорк	\$10.00
Параскевія Романюк — Філадельфія	\$10.00
Василь Ткачук — Філадельфія	\$10.00
Стефанія Катамай — Філадельфія	\$10.00
Анна Седлярчук — Боффало	\$10.00
Василь Михайлюк-Яворівський — Боффало	\$10.00
Василь Костюк — Велланд	\$10.00
Іван Пекарук — Гамільтон	\$10.00
Василина Михасюк — Летбрідж	\$10.00
Лідія Зазуля — Торонто	\$10.00
Василь Соловчук — Торонто	\$10.00

Федір Бородайлюк — Монреаль	\$5.00
Іван Хомяк — Англія	10.00
Євген Кахникевич — Елмвуд Парк, Ілл.	\$5.00
Яків Рудяк — Норт Порт, Фл.	\$5.00
Володимир Горбач — Боффало	\$5.00
Микола Букатюк — Німеччина	нім. марки 100.00

**Всім Вельмишановним Жертводавцям
найсердечніша подяка!**

Видавництво „Гуцульщина“

СПРОСТУВАННЯ

У 12-му числі журналу „Гуцульщина“ в дописі п. Анастасії Федасюк: Спомин „гуцулки“ (стор. 22-23) трапилася помилка. Замість: „В тому часі почали будувати в Нікополі Нікопіль-строй. Було це підприємство, що продукувало цегляні труби“, має бути: „... почали будувати в Нікополі Нікопіль-строй. Був це завод цельно-тянутих труб“. Автора допису перепрошуємо за помилку.

Редакція

„ГУЦУЛЬЩИНА“

Квартальник: появляється у січні, квітні, липні й жовтні.

Редакція застерігає собі право виправляти й скорочувати надіслані матеріяли й не відповідає за зміст платних оголошень. ■ Незамовлених матеріялів редакція не повертає. ■ Статті з поданими іменами авторів не конче висловлюють погляди редакції.

■ Передруки й переклади дозволені за поданням назви журналу.

Річна передплата в Канаді й ЗСА — 10.00 дол. Окремий випуск — 3.50 дол.

В усіх інших країнах — рівновартість 10.00 ам. дол.

Передплату, пожертви на видавничий фонд, статті, дописи й світліни посилати на адреси, подані на 2-ій сторінці **обкладинки**.

ПРЕДСТАВНИКИ ЖУРНАЛА „ГУЦУЛЬЩИНА“

Боффало:	Торонто:	Гамільтон:	Філадельфія:	Англія:
Mychajlo Sawulak 170 Thorndale Ave. West Seneca, N.Y. 14224 Tel.: (716) 822-2138	Anna Stachiw 22 Terrylen Cr. Etobicoke, Ontario M9C 1H7 Tel. (416) 621-7752	Wasył Barchuk 18 Ottaviano Dr. Hamilton, Ontario L9B 1T2 Tel.: (416) 388-9318	Dmytro Tkachuk 7517 Alma St. Philadelphia, Pa. 19111 Tel.: (215) 722-8262	Wasył Potiak 19 Burlington Rd. Sherwood, Nottingham NG5 2GR England

УКРАЇНСЬКО-КАНАДСЬКА ОЛИВНА ФІРМА

COMPLETE HOME COMFORT!

- Automatic Computer Controlled Delivery
- 24 Hour, 7 Day Radio Dispatched Service
- Home Heating Equipment Sales and Service
- C.O.D. Delivery on Request.

PHONE: (416) 2 3 2 - 2 2 6 2

SIPCO OIL LIMITED

83 Six Point Road, Toronto, Ontario, M8Z 2X3

NEWMARKET: 145 Main Street S. — Tel.: 895-4231

OSHAWA: 183 Bloor Street East — Tel.: 728-5138

SERVING TORONTO AND VICINITY FOR OVER 25 YEARS.

УКРАЇНСЬКА ІМПОРТОВА ФІРМА

FIRCHUK'S TEXTILES AND HOME FURNISHING

Toronto Head Office:

610 Queen St. W., Tel. 364-5836

Toronto, Ont. M6J 1E3

Hamilton Branch:

293 Ottawa St. North, Tel. 549-2005

Winnipeg Branch, Manitoba:

992 Main Street, Tel. 586-7094

ВИСИЛАЄМО БАНДЕРОЛІ В УКРАЇНУ І ДО ІНШИХ
КРАЇН ЄВРОПИ ВАГОЮ 10 КІЛОГРАМІВ

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА (ТОРОНТО)

Ukrainian (Toronto) Credit Union Ltd.

1944 — 1989

45 РОКІВ ПРАЦІ ДЛЯ ВАШИХ УСЛУГ

Наше завдання — допомагати Вам і Вашій родині, нашій громаді та підтримувати українську культуру.

КОРИСТАЙТЕ З НАШИХ ФІНАНСОВИХ УСЛУГ:

- ★ ТРИ ВІДДІЛИ!
- ★ 24-ГОДИННА ОБСЛУГА, АВТОМАТИЧНИЙ КАСИР
- ★ ОЩАДНОСТІ (безплатне Аснт. Забезпеч. \$2,000-\$4,000)
- ★ ТЕРМІНОВІ ДЕПОЗИТИ
- ★ РРСП
- ★ ЧЕКИ ДЛЯ ПОДОРОЖУВАННЯ
- ★ МІЖНАРОДНІ І ГРОШОВІ ПЕРЕКАЗИ

☼ І БАГАТО БІЛЬШЕ ПОЛЕКШ!

Спільно з Вами зможемо продовжувати нашу працю і допомагати українській громаді в наступних роках

Ukrainian (Toronto) Credit Union Ltd.

HEAD OFFICE: 295 COLLEGE ST., TEL. 922-1402, 922-2797

BRANCH OFFICES: 2397 BLOOR ST. W., TEL. 762-6961

3635 CAWTHRA ROAD, MISSISSAUGA, TEL. 272-0468

325 THE EAST MALL, ETOBICOKE, TEL. 233-1254

247 ADELAIDE ST. S., LONDON, TEL. (519) 649-1671

38 JACKSON AVE., OSHAWA, TEL. 571-4777